

MÓDSZERTANI ANYAG

**Komplex módszertani segédanyag
a fejlesztő nevelés-oktatásban**

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

SZÉCHENYI 2020

Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség Immánuel Otthona és Fejlesztő
Nevelés-Oktatást Végző Iskolája

A kiadvány az EFOP-3.1.6-16-2017-00001 „DNRE Immánuel Otthona és Fejlesztő
Nevelés-Oktatást Végző Iskolája esélyteremtő szerepének erősítése” projekt keretében
készült.

Szerzők:

Szabó Edit – Konduktor- tanító

Koncz Nikoletta – Gyógypedagógus

© Szabó Edit

© Koncz Nikoletta

© DNRE Immánuel Otthona és Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolája, 2019

Tartalom

Mentori ajánló	7
Bevezető	9
1. Az érzékelés-észlelés fejlesztése	11
1.1. Veszitubuláris érzékelés-észlelés fejlesztése	11
Veszitubuláris érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése az egyes foglalkozásokon	12
1.2. Kinesztetikus érzékelés-észlelés fejlesztése	14
Kinesztetikus érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon	15
1.3. Vizuális érzékelés-észlelés fejlesztése	23
Vizuális érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon	24
1.4. Akusztikus érzékelés-észlelés fejlesztése	28
Akusztikus érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon	29
1.5. Szaglás és ízlelés érzékelés-észlelés fejlesztése	32
Szaglás és ízlelés érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése az egyes foglalkozásokon	33
1.6. Taktilis, szomatikus érzékelés-észlelés fejlesztése	35
Taktilis, szomatikus érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése az egyes foglalkozásokon	36
2. Kognitív funkciók fejlesztése	39
2.1. Figyelem fejlesztése	40
A figyelem fejlesztésének megjelenése az egyes foglalkozásokon	41
2.2. Emlékezet fejlesztése	45
Emlékezeti funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon	46
2.3. Gondolkodás fejlesztése	49
Gondolkodási funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon	50

3. Kommunikáció fejlesztése	54
Beszédfejlesztés	54
Alternatív és augmentatív kommunikáció	54
Általános szempontok a foglalkozások tervezéséhez, megvalósításához:	55
Kommunikációt fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon	56
4. Érzelmi élet, szociális nevelés fejlesztése	58
Az érzelmi és szociális nevelés tartalmainak megjelenése az egyes foglalkozásokon	59
5. Komplex fejlesztés a foglalkozások keretében	62
5.1. Reggeli kör	62
A Reggeli körben alkalmazható fejlesztési lehetőségek	63
5.2. Életvitel	67
Az Életvitel foglalkozás keretében alkalmazható fejlesztési lehetőségek	68
5.3. Játék – szabadidő – kommunikáció	71
5.4. Szűkebb és tágabb környezet	72
A Szűkebb és tágabb környezet foglalkozás keretében alkalmazható fejlesztési lehetőségek	73
5.5. Ábrázolás – alakítás	75
Az ábrázolás – alakítás foglalkozás keretében alkalmazható fejlesztési lehetőségek	76
5.6. Mozgásnevelés	78
Felhasznált irodalom	80

Mentori ajánló

A módszertani anyag a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók komplex fejlesztéséhez nyújt segítséget olyan javaslatok bemutatásával, amelyek elsősorban a csoportos foglalkozásokba építhetők.

A szerzők a súlyosan-halmozottan sérült tanulók komplex fejlesztése során szerzett többéves tapasztalatainak összegzéseként készítették a módszertani anyagot, amely tartalmában és eszközeiben konkrét gyakorlati segítséget kínál a módszert kipróbálni szándékozó szakembereknek.

A módszertani anyag szerkezetében és tartalmában is áttekinthető, logikus.

A komplexitás az alábbi területeket érinti:

- Érzékelés-észlelés fejlesztése
 - ➔ Veszibuláris érzékelés-észlelés fejlesztése
 - ➔ Kinesztetikus érzékelés-észlelés fejlesztése
 - ➔ Akusztikus érzékelés-észlelés fejlesztése
 - ➔ Szaglás és ízlelés érzékelés-észlelés fejlesztése
 - ➔ Taktilis, szomatikus érzékelés-észlelés fejlesztése
- Kognitív funkciók fejlesztése
 - ➔ Figyelem fejlesztése
 - ➔ Emlékezet fejlesztése
 - ➔ Gondolkodás fejlesztése
- Kommunikáció fejlesztése
- Ézelmi élet, szociális terület fejlesztése
- Komplex fejlesztés a foglalkozásokon
 - ➔ Reggeli kör
 - ➔ Életvitel
 - ➔ Játék – szabadidő – kommunikáció
 - ➔ Szűkebb és tágabb környezet
 - ➔ Ábrázolás – alakítás
 - ➔ Mozgásnevelés

A fejlesztés célok, feladatok a célcsoport szempontjait közvetítik, átfogják a fejlesztendő területeket. A fejlesztés feladataiban általános javaslatok és specifikus szempontok

is megjelennek, amelyek a szakemberek számára konkrét segítséget jelentenek. A súlyosan-halmozottan fogyatékos gyermekek személyiségfejlesztésében a komplex megközelítés a mindennapi pedagógiai gyakorlatot képezi le.

A célok elérését segítő komplex tartalmak megjelennek a foglalkozások keretei között is. A foglalkozásokban az adott terület fejlesztéséhez társulnak azok a módszerek, eszközök, amelyekkel a szakemberek eredményessé tehetik munkájukat. A módszertani anyag további értékes elemei azok a specifikus szempontok, amelyek felhívják a figyelmet a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók tanulási sajátosságaiból adódó szempontokra.

A komplex módszertani anyag kiválóan felkészült szakemberek tapasztalatainak, gyakorlatának összegzése. Konkrét gyakorlati segítség szakemberektől, szakembereknek. Kiválóan alkalmas arra, hogy a komplex személyiségfejlesztő módszert minél többen megismerjék.

A módszertani anyagot a Fogyatékos Személyek Esélyegyenlőségéért Közhasznú Nonprofit KFT szakmai munkatársai mentorálták.

2019

Bevezető

A módszertani anyag a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók komplex fejlesztéséhez nyújt segítséget olyan javaslatok bemutatásával, amelyek csoportos foglalkozásokba építhetők. A javaslatok a fejlesztés szempontjából kiemelt területekre összpontosítanak, építve a 2006 óta folyamatosan bővülő tapasztalatainkra.

A mozgásnevelés fejlesztési terület tartalmainak részletes kibontása, a különböző foglalkozásokon való megjelenésének leírása a tanulók egyéni motoros képességei és szükségletei miatt maradt ki a módszertani anyagból. Általános javaslatokat fogalmazunk meg, amelyek minden foglalkozáson érvényesek.

Önkiszolgálás fejlesztési terület külön, bővebb kidolgozásra került az *„Önkiszolgálás fejlesztésének lehetőségei a fejlesztő nevelés oktatásban”* című módszertani anyagban.

A fejlesztések és foglalkozások hatékonysága érdekében elengedhetetlen a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók tanulási sajátosságainak figyelembevétele, amely meghatározza a fejlesztés feladatait:

- a környezet tárgyait, jelenségeit és személyeit elérhető közelségbe hozni,
- a különböző tevékenységeket a fogyatékos tanuló számára értelmessé, jelentőstelteljessé tenni, megteremtve a tevékenység végrehajtásához elengedhetetlen motivációs szintet,
- támaszkodni a tanulók kötődésére a tárgyakhoz és a jelenhez,
- a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók tanulása sikeresebb lesz, ha a tartalmat nem elsősorban verbális úton, hanem cselekvésbe ágyazottan közvetítjük: a tanulási folyamat a cselekvésre és komplex (totális) kommunikációs beágyazottságra épüljön,
- a tanulási szituációt és tartalmat több oldalról megerősítő, szemléltető jelzésekkel szükséges kiegészíteni.

- a tevékenységek rögzítése és felidézése lényegesen hatékonyabb komplex kommunikációs stratégiák alkalmazásával, ami a tanuló számára érthetőbbé, megragadhatóbbá, felfoghatóbbá teszi a tevékenységet, például:

- ➔ egyénileg kialakított gesztus- vagy hangjelzések
- ➔ különböző kép-, jel-, szimbólumrendszerek
- ➔ verbális kommunikáció bármely formája

Cél, hogy a tevékenységek tanulása közben is fenntartsuk a személyközi kommunikációt, ami általában motiválja a tanulót, fenntartja figyelmét és együttműködését. (Márkus, 2003)

Fejlesztő nevelés-oktatás folyamatában célszerű a projektszerű oktatás alkalmazása. Egy-egy téma feldolgozása egy vagy akár több héten keresztül, amely valamennyi foglalkozáson megjelenik valamilyen formában. Ez módszertani megközelítés lehetővé teszi a sokoldalú és széleskörű megismerést a tanultak elmélyítését és bevésését. A választott téma kapcsolódhat az adott évszakhoz, ünnepekhez, valamint az intézmények egyéb alkalmaihoz (szüret, állatokvilágnapja, föld napja, egészség napok).

Példa a projektszerű oktatáshoz:

Foglalkozások	Reggeli kör	Szűkebb és tágabb környezet	Ábrázolás – alakítás	Életvitel	Játék – Szabadidő – Kommunikáció	Mozgásnevelés
Téma Őszi termékek: dió	Köszöntés, őszi időjárás és énekek, közös éneklés, zenélés	Őszi termékek tapintása szaglás, kóstolása, egyeztetése képpel, válogatása Dió tapintása szaglás, kóstolása, egyeztetése képpel Diótörés	Dióhéjból katica készítése 	Diós kosárka sütése 	Nagy László: Dióverés (vers) Csoóri Sándor: Dióbél bácsi (vers) Kopár dió, mogoró (mondóka) Gryllus Vilmos: A mi diófánk (ének) De jó a dió (ének)	Diós mozgásos mondókák mozgással kísérése. Erre csörög a dió, fogócska
Téma Őszi termékek: gesztenye	Köszöntés, őszi időjárás és énekek, közös éneklés, zenélés	Őszi termékek tapintása szaglás, kóstolása, egyeztetése képpel, válogatása Gesztenye tapintása szaglás, kóstolása, egyeztetése képpel Gesztenye sütés	Ajtódísz készítése gesztenyéből 	Gesztenye golyó készítés 	Sarkady Sándor: Gesztenyecsalogató (vers) Nemes Nagy Ágnes: Hány ujja van? (vers) Gesztenye Gusztika (mondóka) Kiss Melinda: A gesztenyehéj kabátka (mese)	Gesztenyés mondókák mozgással kísérése Taktilis-haptikus érzékelés fejlesztése termékekkel Lábtorna termékekkel

1. Az érzékelés-észlelés fejlesztése

Az érzékelés-észlelés fejlesztését a lehető legkorábbi életkorban szükséges elkezdni!

Célok, feladatok:

- érzékleti-észleleti tapasztalatok szerzésével folyamatosan bővíteni a tanulók ismereteit
- önmagukról és környezetükről érzékelési-észlelési tapasztalatokat szerezzenek valamennyi érzékelési területen
- egyéni képességeknek megfelelő mennyiségű és minőségű inger biztosítása
- tanuló motiválása optimális arousal állapot és érzelmi biztonság megteremtésével
- saját testből és a külvilágból érkező ingerek iránti érzékenység fejlesztése
- odafigyelés, az ingerek megragadására irányuló képesség fejlesztése
- a lényeges a lényegteleningerek elkülönítésére való képesség kialakítása
- érzéklek, észleletek értelmezésének elősegítése az egyéni képességeknek megfelelően
- különböző érzékelési területek összekapcsolódásának, együttműködésének elősegítése, fejlesztése

1.1. Veszibuláris érzékelés-észlelés fejlesztése

A térbeli tájékozódás, az egyensúly kialakulásáért felelős terület. Ez a terület segít megtapasztalni a saját testük mozgásának irányát, erejét. Sok esetben segíti a sztereotip mozgások leépítését. Felidézi bennük az anyaméhben tapasztalt ingereket a stimulációk során. Nagy szerepe van az összerendezett mozgás kialakulásában.

Epilepsziás tanulóknál fontos szem előtt tartani, hogy esetükben, mely stimulációk, milyen feladatok váltanak ki rohamot!

Célok:

- térbeli helyzet megélése
- gravitáció érzékeltetése
- egyensúlyfejlesztés
- testkép, testséma megismertetése
- irányok tanulása
- szem-kéz, szem-láb koordináció fejlesztése
- mozgásformák elsajátítása
- sztereotip mozgások leépítése
- hiperaktivitás csökkentése
- irányok tanulása
- örömszerzés

Feladatok:

- fiziológiás mozgássor helyzetváltoztató feladatok: pörgés-forgás, hintázás, rugózás, ringatás.
- fiziológiás mozgássor helyváltoztató feladatok
- egyensúlyfejlesztés

Vesztibuláris érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése az egyes foglalkozásokon

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Feladatok Módszer/Eszköz
Reggeli kör	■ Stabil ülés, korrigált testhelyzet megtartása a foglalkozás során. ■ Felállás, leülés tanulása, gyakorlása, alkalmazása a reggeli kör alatt. ■ Irányok tanulása, síkbeli tájékozódás.	■ Segédeszközök viselése, korzettek használata, esetleg pozicionált fekvő helyzet megtartása. ■ A tanulók maguk vigyék ki a kiválasztott jeleket a táblához. ■ A fényképek mellé helyezzük fel a jeleket, a hangulat PCS képeit a táblára.
Szűkebb és tágabb környezet	■ Stabil ülés, korrigált testhelyzet megtartása a foglalkozás során. ■ Térbeli viszonyok érzékeltetése, megtapasztalása. ■ Járműveken utazás.	■ Segédeszközök viselése, korzettek használata, esetleg pozicionált fekvő helyzet megtartása. ■ „Ki ül mellettem?” megnevezése.
Ábrázolás – alakítás	■ A manipulációs tevékenységek közben a stabil korrekt testhelyzetek megtartása. ■ Síkban, térben tájékozódás.	■ Szükséges segédeszközök viselése, pozicionálás.
Életvitel	■ A manipulációs tevékenységek közben a stabil korrekt testhelyzetek megtartása.	
Játék – szabadidő – kommunikáció	■ Kórjátékok. ■ Játsszótéri játékok használata. ■ Biciklizés, triciklizés, kismotor, futóbicikli használata. ■ Szánkózás. ■ Népi játékok eljátszása. ■ Mozdósos mondókák, énekek eljátszása. ■ Síkbeli, térbeli viszonyok érzékeltetése.	■ Térben történő több irányú mozgások alkalmazása. ■ Felmászás, lecsúszás, hintázás, lovacskázás fejleszti a legjobban a vestibuláris területet. ■ Ezek a feladatok az egyensúly mellett az láb összetett mozgásának fejlesztését segítik elő: például a busójárás bemutatásával jelmezbe, maszkba beöltözve nehezített járásfeladatok elé állíthatjuk a tanulókat. ■ „Melyik bábu az enyém?”, „Melyik irányba kell lépni...?”, „Építmény tetejére helyezni a kockát”, stb.

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Feladatok Módszer/Eszköz
Mozgásnevelés	■ Sorversenyek, páros játékok. ■ Akadálypálya teljesítése. ■ Ayres terápia eszközeivel történő fejlesztés. ■ Vízágyon fekvés. ■ Bobath labdán végzett gyakorlatok. ■ Egyensúlyi helyzetből kibillenés. ■ Hely- és helyzetváltoztató feladatok.	■ A feladatvégzés előtt mondjuk el mi lesz a következő tevékenység. Minden újabb mozgást kommunikációval kísérjünk. ■ Az egymás iránti lojalitás, közös élmény megélése mellett, az ismert mozgásformák kivitelezésében az időfaktor is megjelenik.
Étkezés terápia – Személyi higiénia	■ Stabil ülés, korrigált testhelyzet megtartása az étkezés során. ■ Egyensúly megtartása az étkezési feladatok során. ■ Gondozási feladatok ellátása során egyensúlyból kimozdítás.	■ Verbális megerősítés minden tevékenységnél. ■ Kanál szájhoz emelése, merítés. ■ Vetkőzés, öltözés során oldalra fordulás, csípőemelés.

1.2. Kinesztetikus érzékelés-észlelés fejlesztése

A kineztezis a testrészek egymáshoz viszonyított helyzetének észlelése nyugalmi állapotban, illetve helyzet és helyváltoztatás közben. Az információt felfogó receptorok az izmokban, az ínakban, az ízületekben és a bőrben helyezkednek el. Ezek a receptorok tájékoztatják a gerincvelőt a mozgás tényéről, sebességéről, a csontok által bezárt szögről és az izomtónusról, ha az adott testrész helyzetében, akár nyomásviszonyaiban változás észlelhető. Mindez az információ eljut az agyba, a szomatoszenzoros kéregbe és a motoros koordinációért felelős kisagyba.

Célok, feladatok:

- Saját test megélése és a testséma kialakítása
 - ➔ test, illetve testrészek érzékelése: mozgás közben, nyugalmi helyzetben, lazítás és feszítés állapotaiban és mindennapos tevékenységek során
 - ➔ test térbeli helyzetének érzékelése különböző, fiziológias mozgássor alaphelyzeteinek felvétele, helyzet- és helyváltoztató mozgások során
 - ➔ saját test térben való érzékeltetése
 - ➔ test pozitív megélése fejlesztő gondozás során
 - ➔ önindított mozgásról szenzoros visszajelzés adása
- Tér és téri viszonylatok megélése és tudatosítása
 - ➔ különböző téri viszonylatok megtapasztaltatása egyéni képességtől függően aktívan és passzív módon egyéni képességek szerint önálló mozgás ösztönzése, facilitálása

Kinesztetikus érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon

Foglalkozás	Feladatok
Reggeli kör	Reflexgátolt, helyes testhelyzet megéreztetése: A tanuló számára megfelelő reflexgátolt, helyes testhelyzet felvétele, ami lehetővé teszi a figyelem összpontosítást és az önindított, illetve passzív, vezetett aktív, aktív mozgásokat. Testhelyzet, testrészek helyzetének megéreztetése, verbális megerősítése. Reflexgátolt, helyes testhelyzet elősegítésére segédeszközös megsegítés, egyéni szükségleteknek megfelelően. Testhelyzet korrigálása egyéni képességeknek megfelelően: ■ verbális utasítással és megfelelő idő adása az önálló korrekció kivitelezésére ■ vezetett aktívan, passzívan verbálisan megerősítve a mozgás leírásával Tér és téri viszonylatok megélése és tudatosítása: Térbeli elhelyezkedés megélése a foglalkozás során: ■ kör alkotás ■ labda körbe adása passzívan, vezetett aktívan, aktívan. „Megy a labda...” című énekre Téri irányok, viszonyok: ■ mellette, ■ szemben ülő csoporttárs, ■ XY megkeresése, megmutatása Jelentkezés, mutató, önindított mozgások: Névre, feladatra való jelentkezés. PL.: „Ki lesz a következő?”, „Ki érdemel pecsétet?”, „Jelentkezzen, akinek a nevét mondom/mutatom a képét”, stb., „Hova kéred a pecsétet, mozdítsd/mutasd meg”? Mutatásként, jelentkezésként értelmezendő minden kézzel való jelentkezéstől eltérő akaratlagos, adekvát, akár minimális mozdulat is: szemmel, fejvel, lábbal stb.

Foglalkozás	Feladatok
	Hangszerhasználat: ■ Hangszer fogása, megtartása passzívan, vezetett aktívan, aktívan, mozdulatok verbális megerősítésével. ■ Hangszerhasználata passzívan, vezetett aktívan, aktívan, mozdulatok verbális megerősítésével. Szociális szokások mozdulatainak megéreztetése, verbális megerősítése: ■ Igen-nem jelzése: gesztusjellel, fej mozdításával, szemmozgással. ■ Köszönés: kommunikátor használatával, gesztusjellel-segítséggel, önállóan. ■ Imádkozás: kezek kulcsolása, segítséggel, önállóan, kezek kulcsolásának megéreztetése. ■ Kézfogás irányítással, önállóan.
Szűkebb és tágabb környezet	Reflexgátolt, helyes testhelyzet megéreztetése: Tanuló számára megfelelő reflexgátolt, helyes testhelyzet felvétele, ami lehetővé teszi a figyelem összpontosítást és az önindított, illetve passzív, vezetett aktív, aktív mozgásokat. Testhelyzet, testrészek helyzetének megéreztetése, verbális megerősítése. Reflexgátolt, helyes testhelyzet elősegítésére segédeszközös megsegítés, egyéni szükségleteknek megfelelően. Testhelyzet korrigálása egyéni képességeknek megfelelően: ■ verbális utasítással és megfelelő idő adása az önálló korrekció kivitelezésére ■ vezetett aktívan, passzívan verbálisan megerősítve a mozgás leírásával Saját test megélése, testséma fejlesztés, testrészek Testrészek megnevezése mellett az adott testrész mozdítása segítséggel vagy önállóan. A test és testrészek érzékelése mozgás közben, nyugalmi állapotban, a lazítás és feszítés állapotaiban. A test térbeli helyzetének érzékelése különböző testhelyzetek felvételével és ezek megváltoztatásával, testhelyzet, testrészek és adott mozgás megnevezésével. Testnek, testrészeknek az emberekhez és a dolgokhoz viszonyított helyzetének a térben való érzékeltetése, verbális megerősítése. Utánzás vagy utasítás alapján különböző mozdulatok passzív, vezetett aktív, aktív végrehajtása, illetve ugyanilyen módon testrészek megmutatása, mozdítása a térben. Mozgásos, érzékszervi úton történő ismeretszerzés Szűkebb és tágabb környezet jelenségeinek, fogalmainak mozgásos megismerése, például busójárás, húsvéti locsolás stb.

Foglalkozás	Feladatok
	Mozgással kísért versek, mondókák, énekek Időjárás, évszakok, ünnepek, illetve a szűkebb tágabb környezet szereplőiről, jelenségeiről szóló mozgással kísért mondókák, versek, dalok élményszerűségükkel segítik a tanultak elmélyítését. Testrészec, mozgások verbális megerősítése.
Ábrázolás – alakítás	Reflexgátolt, helyes testhelyzet megéreztetése: Tanuló számára megfelelő reflexgátolt, helyes testhelyzet felvétele, ami lehetővé teszi a figyelem összpontosítást és az önindított, illetve passzív, vezetett aktív, aktív mozgásokat. Testhelyzet, testrészec helyzetének megéreztetése, verbális megerősítése. Reflexgátolt, helyes testhelyzet elősegítésére segédeszközös megsegítés, egyéni szükségleteknek megfelelően. Testhelyzet korrigálása egyéni képességeknek megfelelően: ■ verbális utasítással és megfelelő idő adása az önálló korrekció kivitelezésére ■ vezetett aktívan, passzívan verbálisan megerősítve a mozgás leírásával Különböző ábrázolás – alakítás során használt technikák megismertetése, gyakorlása és az ehhez szükséges manipuláció kialakítása, fejlesztése: ■ Marok-, két- és három ujjas fogás ■ Ceruzafogás ■ Tépés, gyűrés ■ Ollóval vágás ■ Sodrás, gömbölyítés, lapítás ■ Szem-kéz, két kéz koordináció Tevékenységek kis lépésekre bontása tevékenységek passzív, vezetett aktív, aktív gyakorlása testrészec és azok helyzetének, illetve a mozgatainak megéreztetése verbális megerősítéssel.
Életvitel	Reflexgátolt, helyes testhelyzet megéreztetése: Tanuló számára megfelelő reflexgátolt, helyes testhelyzet felvétele, ami lehetővé teszi a figyelem összpontosítást és az önindított, illetve passzív, vezetett aktív, aktív mozgásokat. Testhelyzet, testrészec helyzetének megéreztetése, verbális megerősítése. Reflexgátolt, helyes testhelyzet elősegítésére segédeszközös megsegítés, egyéni szükségleteknek megfelelően. Testhelyzet korrigálása egyéni képességeknek megfelelően: ■ verbális utasítással és megfelelő idő adása az önálló korrekció kivitelezésére

Foglalkozás	Feladatok
	■ vezetett aktívan, passzívan verbálisan megerősítve a mozgás leírásával Konyhai, kerti, háztartási munkák technikáinak, folyamatainak gyakorlása: Különböző technikák megismertetése, gyakorlása és az ehhez szükséges manipuláció kialakítása, fejlesztése: ■ Marok-, két- és három ujjas fogás ■ Gyúrás ■ Nyújtás ■ Szaggatás ■ Sodrás, gömbölyítés, lapítás ■ Vágás ■ Keverés ■ Fűszernövények, virágok vetése, ültetése ■ Szobanövények gondozása ■ Mosogatás ■ Mosás ■ Takarítás: portörlés, sepregetés, porszívózás, felmosás ■ Szem-kéz, két kéz koordináció Tevékenységek kis lépésekre bontásával, a tevékenységek passzív, vezetett aktív, aktív gyakorlása testrészek és azok helyzetének, illetve a mozdulatainak megéreztetése verbális megerősítéssel.
Játék – szabadidő – kommunikáció	Reflexgátolt, helyes testhelyzet megéreztetése: Tanuló számára megfelelő reflexgátolt, helyes testhelyzet felvétele, ami lehetővé teszi a figyelem összpontosítást és az önindított, illetve passzív, vezetett aktív, aktív mozgásokat. Testhelyzet, testrészek helyzetének megéreztetése, verbális megerősítése. Reflexgátolt, helyes testhelyzet elősegítésére segédeszközös megsegítés, egyéni szükségleteknek megfelelően. Testhelyzet korrigálása egyéni képességeknek megfelelően: ■ verbális utasítással és megfelelő idő adása az önálló korrekció kivitelezésére ■ vezetett aktívan, passzívan verbálisan megerősítve a mozgás leírásával

Foglalkozás	Feladatok
	Játék közben a felvett testhelyzetek, a passzívan, vezetett aktívan, aktívan kivitelezett mozgások megéreztetése, folyamatos megnevezése, tudatosítása. Testrészek helyzetének és a téri irányok megéreztetése verbális megerősítéssel: ■ A gyakorló játékok során a tanuló gyakorolja a nagymozgásokat, megtanulja összehangolni a mozdulatait, ismerkedik tárgyi környezetével, az őt körülvevő tárgyi világ fizikai jellemzőivel. ■ Fiziológias alaphelyzetek, nagy és finom motoros mozgások közben testhelyzet, testrészek helyzetének, test mozgásának, illetve a tevékenységek mozdulatainak megélése, megéreztetése verbális megerősítéssel. ■ Konstruáláshoz szükséges manipuláció, szem-kéz, két kéz koordináció gyakorlása, testrészek és azok helyzetének, illetve a mozdulatainak megéreztetése verbális megerősítéssel. ■ Szabadtéri játékok: homokozás, hintázás, hógolyózás, szánkózás stb. közben felvett testhelyzet, test mozgásának, illetve a tevékenységek mozdulatainak megélése verbális megerősítéssel. ■ Utánzás, szerepjáték: jellemző testtartás mozdulatok, mozgások utánzása, megéreztetése verbális megerősítéssel. ■ Mozgásos játékok, körjátékok közben a mozdulatsorok megéreztetése verbális megerősítéssel, utánzása, egymásutánisága, ismétlése és sorrend betartása passzívan, vezetett aktívan, passzívan. ■ Mondókák, versek, énekek mozgással való kísérése, megéreztetése verbális megerősítéssel, utánzása passzívan, vezetett aktívan, passzívan.
Mozgásnevelés	Passzív kimoztatás Aktív, vezetett aktív kimoztatás Saját test mozgásának érzékeltetése, testrészek és mozgás közbeni helyzetük megnevezése, mozdulat és annak irányának megnevezése. Mozdulat végpontjain a testrészek helyzetének érzékeltetése, megnevezése. Testrészek mozdítása önállóan vagy segítséggel, a mozdulat megnevezése mellett. Testrészek önálló mozdításának facilitálása, ösztönzése, önálló mozdítása szóbeli instrukció, illetve utánzás alapján. Fiziológias mozgássor alaphelyzetei Háton fekvés, hason fekvés, oldal fekvés, ülés (nyújtott, török, z, sarok, széken), négykézláb állás, térden állás, guggolás, állás. A saját test helyzetének érzékeltetése az adott helyzet megnevezésével, testrészek helyzetének megnevezésével, súlypontok megnevezése ráerősítéssel érzékeltetve. Súlypont áthelyezések: súlypontok megnevezése ráerősítéssel érzékeltetve. Középhezertől való eltérés érzékeltetése tükörkontrollal. Fiziológias mozgássor helyzetváltoztató mozgásos elemei Forgás (hason-háton), fordulás (hasra, hátra, oldalara), felülés, feltérdelés (négykézláb helyzetből, sarokülésből), felállás (négykézláb helyzetből, ülésből) stb.

Foglalkozás	Feladatok
	Saját test mozgásának érzékeltetése, testrészek és mozgás közbeni helyzetük megnevezése, mozdulat és annak irányának megnevezése. Mozgás végpontjain a testrészek helyzetének és a testhelyzet érzékeltetése, megnevezése. Mozgások végpontjain a test térbeli helyzetének érzékeltetése, a környezet tárgyaihoz, személyeihez viszonyítva. Mozgás közbeni súlypont áthelyezések érzékeltetése ráerősítéssel, verbális megerősítéssel. Passzív helyzetváltoztatás kinesztetikus érzékeltetése pl.: ■ Passzív forgás élmény földre terített pléddel, vagy lapos forgó tölcsérrel ■ Ülésbe húzás, fej- törzshelyzetének verbális megerősítésével Fiziológiás mozgássor helyváltoztató mozgásos elemei Gurulás, kúszás, mászás, járás (előre, hátra, oldalazva), lépcsőn járás: Saját test mozgásának érzékeltetése, testrészek és mozgás közbeni helyzetük megnevezése, mozdulat és annak irányának megnevezése. Mozgás végpontjain a testrészek helyzetének és a testhelyzet érzékeltetése, megnevezése. Mozgások végpontjain a test térbeli helyzetének érzékeltetése, a környezet tárgyaihoz, személyeihez viszonyítva. Helyes testtartás és középhelyzet megéreztetése az adott mozgás közben nyitott és csukott szemmel egyaránt, tükörkontrollal, helyzettől függően fejre, hátra tett játék, babzsák, karika megtartása. Mozgás közbeni súlypont áthelyezések érzékeltetése ráerősítéssel, verbális megerősítéssel. Passzív helyzetváltoztatás kinesztetikus érzékeltetése pl.: passzív gurulás élmény földre terített plédből való kigurítással vagy torna alagút/henger segítségével. Izomlazítás Adott testrészek ellazítása, „beleengedése” a matracba, relaxációs gyakorlatok. Izometriás-, ellenállás gyakorlatok Izmok megfeszítése anélkül, hogy hosszuk megváltozna ■ elmozdíthatatlan tárgy tolása, húzása ■ ellenállással szembeni izomfeszítés Szimmetrikus, asszimmetrikus mozgások Különböző testhelyzetekben végzett vezetett aktív és aktív gyakorlatok: ■ azonos oldali, ellentétes oldali mozgások ■ mozgások iránya: ugyanaz, ellentétes

Foglalkozás	Feladatok
	Bobath-labdán végzett gyakorlatok Bobath-labdán különböző testhelyzetek megélése. Testrészek helyzetének és a téri irányok verbális megerősítése. ■ hintázás → hason, háton, ülésben → előre-hátra, oldalra, körben ■ rugózás → hason, háton, ülésben → helyben, előre-hátra, oldalra, körben
Étkezés terápia – Személyi higiénia	Reflexgátolt, helyes testhelyzet megéreztetése: Tanuló számára megfelelő reflexgátolt, helyes testhelyzet felvétele, ami lehetővé teszi a figyelem összpontosítást és az önindított, illetve passzív, vezetett aktív, aktív mozgásokat. Testhelyzet, testrészek helyzetének megéreztetése, verbális megerősítése. Reflexgátolt, helyes testhelyzet elősegítésére segédeszközös megsegítés, egyéni szükségleteknek megfelelően. Testhelyzet korrigálása egyéni képességeknek megfelelően: ■ verbális utasítással és megfelelő idő adása az önálló korrekció kivitelezésére ■ vezetett aktívan, passzívan verbálisan megerősítve a mozgás leírásával Kézmosás, mosakodás, fogmosás, étkezés: ■ helyes testtartás és középhelyzet vizuális megerősítése tükörkontrollal ■ tevékenységekhez szükséges mozgások helyes kivitelezésének megerősítése tükörkontrollal ■ mozgások irányának érzékeltetése, tájékozódás saját testen és tevékenységhez tartozó eszközök közt ■ testrészek, téri irányok, mozdulatok megnevezése Öltözés, vetkőzés: ■ testrészek önálló mozdításának facilitálása, ösztönzése, önálló mozdítása szóbeli instrukció, illetve utánpótlás alapján ■ tevékenységekhez szükséges mozgások helyes kivitelezésének megerősítése tükörkontrollal ■ mozgások irányának érzékeltetése, tájékozódás saját testen ■ testrészek, téri irányok, mozdulatok megnevezése

Foglalkozás	Feladatok
	Kiválasztásai folyamatokhoz kapcsolódó tevékenységek (pelenkázás), WC használat, szobatisztaságra nevelés: WC használat, szobatisztaságra nevelés: ■ megfelelő reflexgátolt ülőhelyzet, fej-, törzskontroll, megfelelő ülésenyensúly személyi, illetve segédeszközös megsegítésével ■ hasprés érzékeltetése ülő helyzetben ■ alhas és csípő körüli izmok lazítása ■ kapcsolódó tevékenységek, le-fel öltözés, törlés, kézmosás, tevékenységeinek mozgások helyes passzív, vezetett aktív, aktív kivitelezésének verbális megerősítése ■ mozgások irányának érzékeltetése, tájékozódás saját testen és tevékenységhez tartozó eszközök közt ■ testrészek, téri irányok, mozdulatok megnevezése Inkontinencia, pelenkázás: ■ alhas és csípő körüli izmok lazítása ■ hasprés érzékeltetése lábak hashoz nyomásával ■ pelenkázás közben tevékenységek, testrészek, téri irányok, mozdulatok verbális megerősítése, csípő adduktorok lazításának, illetve csípőflexió, abdukció, emelés passzív, vezetett aktív, aktív kivitelezésének verbális megerősítése ■ mozgások irányának érzékeltetése, tájékozódás saját testen és tevékenységhez tartozó eszközök közt ■ testrészek, téri irányok, mozdulatok megnevezése

1.3. Vizuális érzékelés-észlelés fejlesztése

Célok:

- Vizuális érzéketi – észleleti tapasztalatok szerzésével a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók önmagukról és a szűkebb környezetükről szóló ismereteinek bővítése.
- A világunk, látáson keresztül megragadható tartalmainak segítségével a tanulók gazdagabb, intenzívebb, a környezettel interaktívabb, ahhoz jobban alkalmazkodó, minőségibb életet élhessenek.

Feladatok:

- vizuális ingerek iránti érdeklődés felkeltése
- meglévő látásmaradvány hasznosítása, fejlesztése
- szemmozgások koordinálása
- vizuális követés
- fényjátékok, váltakozó intenzitású fényforrások adása
- színes fény, csillogó-, visszaverődő fény alkalmazása
- különböző színű fényekkel stimulálás
- sötét-világos elkülönítése elsötétített helyiségben
- fényforrás fixálás, követés különböző irányokban
- sötétben megvilágított tárgyak megfigyelése

Vizuális érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon

Foglalkozás	Feladatok
Reggeli kör	Jelenlévők, hiányzók Körbenézés, jelenlévők megfigyelése. Megnevezésre adott személy megkeresése, rátekintés. „<i>Ki nem volt még köszöntve?</i>” kérdésre, adott csoporttárs megkeresése, rátekintés stb. Saját tükörkép megfigyelése, tükörkép egyeztetése fényképpel. Saját kép, saját jel kiválasztása. Fénykép és jel egyeztetése csoporttársakkal. Név szóképének kiválasztása, egyeztetése csoporttársakkal. Időjárás Időjárás jelenségeinek megfigyelése. Időjárás jelenségeinek egyeztetése képpel. Időjárás kép, szókép kiválasztása. Évszakok Évszakok jellemzőinek megfigyelése ablakon kinézve vagy a csoportba behozott jellemzőkkel. ■ ősz: színes falevelek, falevél hullás ■ tél: kopár faág, hó ■ tavasz: rügyező faág, barka, tavaszi virágok Évszakok egyeztetése képpel, évszak képének kiválasztása. Szociális szokások Egymásra tekintés-szemkontaktus felvétele. Személyek, foglalkozás történéseinek követése szemmel. Köszönés: ■ köszönési formák egyeztetése képpel ■ köszönéskor szemkontaktus felvétele Megnevezésre rátekintés egy adott személyre.

Foglalkozás	Feladatok
	Választás Tárgyak és képek vizuális megfigyelése után: - Évszakok, ünnepek énekeinek képei közül választás - Pecsétválasztás
Szűkebb és tágabb környezet	Szűkebb és tágabb környezet szereplőinek, tárgyainak jelenségeinek vizuális úton történő megismerése - Környezet szereplőinek, tárgyainak jelenségeinek megfigyelése, tartós fixálása, nézegetése megnevezéssel, verbális megerősítése. - Tárgy megfigyelése, megtapasztaltatása többi érzékleti csatornán keresztül is (szín, forma, anyag, méret stb.). - Személyek, tárgyak, jelenségek és képek vizuális letapogatása. - Tekintetváltás személy és kép, tárgy és kép, illetve jelenség és képe között. - Képek azonosítása személlyel, tárggyal jelenséggel. - Megnevezésre rátekintés, rámutatás a környezet személyeire, tárgyaira, jelenségeire. - Színek és formák nézegetése gyakori megnevezés mellett, színek és formák differenciálása. Adott szín, illetve forma kiválasztása (rátekintéssel vagy mutatással) a többi közül. - Az időjárás megfigyelése, amikor valamilyen jelenség jól látható, egyeztetése képpel. - Különböző témakörök jellemzőinek jelenségeinek, szereplőinek tárgyainak megfigyelése, egyeztetése képpel. - Testrészek megfigyelése megnevezés mellett, saját magukon és másokon, egyeztetése képpel.
Ábrázolás – alakítás	Ábrázolás – alakítás anyagainak, eszközeinek, technikáinak vizuális úton történő megismerése - Az ábrázolás alakítás során használt különböző anyagok vizuális letapogatása, megfigyelése nézegetés melletti megnevezése (gyurma, festékek, ragasztó stb.). - Az ábrázolás alakítás során használt különböző eszközök, technikák vizuális letapogatása, nézegetés melletti megnevezése (nyomdák, kiszúró játékok, ecsetek stb.). - Színek és formák nézegetése gyakori megnevezés mellett, színek és formák differenciálása. Adott szín, illetve forma kiválasztása (rátekintéssel vagy mutatással) a többi közül. - Kívánt szín és forma kiválasztása. - Színkeverés megfigyelése. - Alkotás folyamatának, sorrendiségének, megfigyelése, tartós fixálása, nézegetése megnevezéssel, verbális megerősítése. - Közös alkotás során a csoporttársak tevékenységének megfigyelése.
Életvitel	Konyhai, kerti, háztartási munkák technikáinak, folyamatainak vizuális úton történő megismerése - Alapanyagokról, eszközökről, vizuális információ szerzés: szín, forma, méret, textúra, halmazállapot. - Konyhai, kerti és háztartási munkafolyamatok, sorrendiség megfigyelése. - Különböző halmazállapotú anyagok szemléltetése: folyékony, szilád, szórható, darabos, stb. - Halmazállapot változás megfigyelése: olvad, dermed, megkel, forr, sül, megszilárdul, állagváltozás, színváltozás (pl.: tojásfehérje felverése).

Foglalkozás	Feladatok
	■ Annak megfigyelése, hogy milyen alapanyagokból mi lesz a végeredmény. ■ Konyhai alapanyagok, eszközök, kerti háztartási eszközök, tevékenységek megfigyelés után képpel való egyeztetése. ■ Kerti munkák során a növény növekedésének megfigyelése, miből mi nőtt ki. ■ Háztartási tevékenységek során ellentétek megfigyelése: piszkos-tiszta, száraz-nedves (felmosás).
Játék – szabadidő – kommunikáció	Manipuláció és játék fénnel: ■ Megfogható fény élménye: optikai szálak, optikai szálak lámpák, világító csövek ■ Kéz mozgását követő fény megtapasztalásának élménye: plazmagömb, plazmadisk ■ Játéktárgyak nézegetése, megnevezés mellett ■ Megnevezésre rátekintés (mutatás) egy adott tárgyra ■ Játéktárgyak színeinek megfigyelése ■ Játéktárgyak mozgásának követése szemmel (labda, autó, lufi, szappan-buborék, stb.) ■ Szem-kéz koordinációs gyakorlatok ■ Környezet megfigyelése (bújócska, eldugás) ■ Mozdások (nagy- és finommozdások) megfigyelése, utánzása pl. építő vagy szerepjátékoknál ■ Bábozás ■ Diavetítés, mesenézés ■ Játékok vizuális letapogatása, megfigyelése, megtapasztaltatása többi érzékleti csatornán keresztül is (szín, forma, anyag, méret stb.). ■ Tekintetváltás különböző játékok, illetve a játék résztvevői között. Pl.: „Kinél van a labda, lufi?”. Bábozásnál új báb észrevétele, tekintetváltás az új bábra. ■ Mozdó játékok követése szemmel: autó, lufi, szappanbuborék ■ Akció-reakció játékok, összefüggés vizuális megfigyelése, akcióra adott reakció lehet valamilyen vizuális inger pl.: előugró játék. ■ Mozdással kísért mondókák, versek, énekek megfigyelése, utánzása passzívan, vezetett aktívan, passzívan.
Mozdásnevelés	■ Mozdásnevelés eszközeinek vizuális letapogatása, nézegetés melletti megnevezése, azokról vizuális információ szerzés: szín, forma, méret. Rátekintés (mutatás) megnevezésre, megkeresése a térben. ■ Tükörkontroll: saját testhelyzet, helyzet és helyváltoztató mozdások, egyéb mozdások megfigyelése tükörben, amely lehetőséget nyújt a korrekcióra. ■ Mozdások (nagy- és finommozdások), mozdássorok megfigyelése, utánzása passzívan, vezette aktívan, aktívan. ■ Vizuális ingerekkel (lufi, színes babzsákok, guruló labda, autó stb.) az önindított mozdások, testhelyzet és helyváltoztatás, manipuláció ösztönzése. Mozdások passzív, vezetett aktív, aktív kivitelezése, facilitálása. Ösztönző vizuális ingereken túl elengedhetetlen a manipulációt, fejkontrollt lehetővé tevő egyénileg kialakított segédeszközös vagy anélküli reflexgátolt testhelyzet, illetve a testhelyzet- és helyváltoztatást lehetővé tevő segédeszközös, illetve személyi segítségadás.

Foglalkozás	Feladatok
	Egyéni segítségnyújtás a tanulók egyéni képességeitől függően irányulhat: ■ a vizuális inger felé fordulásra, ■ a vizuális ingert adó játék/eszköz elérésére indított helyzet és helyváltoztató mozgásokra, mozgások helyes kivitelezésére, ■ a vizuális ingert adó játék/eszköz után nyúlásra megérintésére, megfogására megtapogatására, az azzal folytatott manipulációra, szem-kéz koordináció segítésére, a mozdulatok helyes kivitelezésére. Hagyjunk elegendő időt a vizuális ingerként funkcionáló eszközökkel való mozgásos tapasztalatszerzésre. ■ Akadálypálya elemeinek, sorrendiségének, mozgások elemenként és sorrendi megfigyelése. ■ Helyváltoztató mozgások irányának vizuális segítése. Pl.: „menj a piros sávon, a labda után”, stb. ■ Mozgással kísért mondókák, versek, énekek megfigyelése, utánzása passzívan, vezetett aktívan, passzívan.
Étkezés terápia – Személyi higiénia	Étkezés: Ételekről, innivalókról evőeszközökről, edényekről és az étkezéshez szükséges egyéb eszközökről (szalvéta, előke, csúszásgátló stb.) vizuális információ szerzés: szín, forma, méret, textúra, halmazállapot megnevezés mellett. Fogmosás: Vizuális információ szerzés a fogmosás eszközeiről: szín, forma, méret, textúra, halmazállapot megnevezés mellett. Fogmosás passzívan, vezetett aktívan, aktívan végzett tevékenységeinek megfigyelés tükörben, vizuális megerősítése tükörkontrollal. Kézmosás, mosakodás: Vizuális információ szerzés a kézmosás és mosakodás eszközeiről: szín, forma, méret, textúra, halmazállapot megnevezés mellett. Fogmosás passzívan, vezetett aktívan, aktívan végzett tevékenységeinek megfigyelés tükörben, vizuális megerősítése tükörkontrollal. Öltözés, vetkőzés: Ruhadarabokról vizuális információ szerzés: szín, forma, méret, anyag megnevezés mellett. Öltözködés lépéseinek, egyes tevékenységeinek, sorrendiségének megfigyelése. Kiválasztásai folyamatokhoz kapcsolódó tevékenységek (pelenkázás), WC használat, szobatisztaságra nevelés Vizuális információ szerzés a használt eszközökről: szín, forma, méret, textúra, halmazállapot megnevezés mellett. Kapcsolódó lépések, egyes tevékenységek és azok sorrendiségének megfigyelése.

1.4. Akusztikus érzékelés-észlelés fejlesztése

Vibratorikus érzékelés-észlelés fejlesztése

A fejlődésükben súlyosan akadályozott gyermekek először a testközeli, vagyis érzékelhető rezgéseket fogják fel, a további test távoli, vagyis csak hallható rezgéseket csak a fejlődés későbbi szakaszában. A vibratorikus ingerlés segítségével a tanuló megtanulhatja, hogy azoknak a jelenségeknek is van jelentésük, melyek bár testileg érzékelhetők, ugyanakkor nem megfoghatók.

A fejlesztés célja, hogy a vibratorikus érzékelés eszközeinek segítségével a tanuló további tapasztalatokhoz jusson, amelyek egyszerre adnak információt a környezetről és ugyanakkor esztétikai jelentést is hordoznak. A tanuló az érezhető rezgésekkel összekapcsoltnak a zenét hallgatni és érezni is tudja, ezáltal valami szépet, élményt juttatunk el hozzá. (Fröhlich, 1982)

Akusztikus érzékelés-észlelés fejlesztése

Célok:

- Akusztikus érzéketi – észleleti tapasztalatok szerzésével az önmagukról és a szűkebb környezetükről való ismereteik bővítése.
- Hangok felfogásának és arra való reagálás elérése, hangforrás lokalizálásának, követésének és differenciálásának kialakítása.
- A világ, halláson keresztül megragadható tartalmainak segítségével a tanulók gazdagabb, intenzívebb, a környezettel interaktívabb, ahhoz jobban alkalmazkodó, minőségibb életet élhessenek.

Feladatok:

- lehetőség biztosítása a zörejek, zajok, hangok információ tartalmának megta-pasztalásához
- akusztikus téri orientáció
- biztatás saját hangadásra
- késztetés a különböző irányokból érkező hangok megkeresésére, fejfördítéssel
- hangforrás lokalizációja, követése
- hangok differenciálása
- csörgők és zajkeltőjátékok, hangszerek megszólaltatása
- ritmizálás hangszerek felhasználásával
- emberi hangok érzékelése: énekítés, beszéd

Akusztikus érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon

Foglalkozás	Feladatok
Reggeli kör	A saját név felismerése, reagálás a saját név hallatán. Társak, felnőttek nevének felismerése. Dalok, versek, mondókák hallgatása. Hangszerek különféle hangjainak hallgatása, ritmizálás hangszerekkel. Hangszerek azonosítása hangjával. Érzelmekhez társuló hangok felismerése, egyeztetése.
Szűkebb és tágabb környezet	Környezet hangjainak megfigyelése, egyeztetése jelenséggel, tárggyal, élőlénnel stb., majd azok egyeztetése képekkel: ■ A csoportban megjelenő személyek és társak hangjai ■ Időjárási jelenségek ■ Állatok ■ Hangszerek ■ Lakás eszközei, tárgyai ■ Járművek ■ Érzelmekhez, érzésekhez társuló hangok Természetes emberi hangok érzékeltetése: ■ Szoros testkontaktuson keresztül: szívverés, légzés, beszéd, dúdolás, ének ■ Fonendoszkóppal szívverés hallgatása
Ábrázolás – alakítás	Az ábrázolás alakítás során használt különböző eszközökkel keltett hangok megismertetése megnevezése: vágás, tépés, gyűrés, színezés stb. Tevékenységekhez társuló hangok érzékeltetése, egyeztetése, felismerése.
Életvitel	Konyhai gépek, eszközök és tevékenységek ■ Edények, konyhai eszközök használata közbeni csörrenések, hangok ■ Főző étel, a siftergő olaj hangjának megfigyelése ■ Vágás, keverés, reszelés hangja ■ Konyhai gépek hangja

Foglalkozás	Feladatok
	Háztartási gépek és tevékenységek: ■ Mosogatás közben a vízcsobogás, súrolás hangja ■ Portörülés: vízcsobogás, rongy kicsavarásának hangja ■ Sepregetés hangja ■ Porszívó hangja, porszívózás hangjának változása különböző felületeken ■ Felmosás: víz kicsavarásának hangja ■ Kézi mosás: dörzsölés, vízcsobogás, öblítés, víz kicsavarás hangja Kerti munkák, tevékenységek: vízcsobogás, öntözés hangja
Játék – szabadidő – kommunikáció	Játékok hangjának megfigyelés, egyeztetése. Akció-reakció játékok, összefüggés akusztikus megfigyelése, akcióra adott reakció lehet valamilyen akusztikus inger pl.: különböző hangok, dallamok stb. Zenehallgatás: hangerő, ritmus megfigyelése, érzékelése. Ritmizálás: testhangszerekkel (taps, csettintés, paskolás, dobantás, térdütögetés), ritmushangszerekkel, illetve ezek hangjának megfigyelése, egyeztetése. Mozgással kísért mondókák, versek, énekek, illetve körjátékok során hallott dallam vagy szöveg összekötése tevékenységgel.
Mozgásnevelés	Mozgás nevelés eszközeiről akusztikus információszerzés: labda pattogás, pálca, karika stb. ütögetése különböző felületeken (puha szivacs, kemény padló), hangváltozásának felismerése, egyeztetése. Saját test mozgásával keltett hangok megfigyelése, egyeztetése: taps, dobantás, csettintés stb. Mozgással kísért mondókák, versek, énekek, illetve körjátékok során hallott dallam vagy szöveg összekötése tevékenységgel. Mozgások gyorsaságának összekapcsolása mondóka és ének ütemével. pl.: Lassan jár a csigabiga, Lassan forog a kerék stb.
Étkezés terápia – Személyi higiénia	Étkezési tevékenység közbeni akusztikus információk megfigyelés, felismerése, egyeztetése: ■ evőeszközök tányérhoz koccanása ■ forró étel fújása ■ folyadék öntés pohárba ■ kortyolás ■ ropogós ételek ropogtatása

Foglalkozás	Feladatok
	Fogmosás közbeni akusztikus információk megfigyelés, felismerése, egyeztetése: ■ vízcsobogás ■ fogkefével való dörzsölés, vagy elektromos fogkefe hangja ■ öblögetés, köpés hangja Kézmosás, mosakodás közbeni akusztikus információk megfigyelés, felismerése, egyeztetése: ■ vízcsobogás ■ körömkefével való dörzsölés Öltözés, vetkőzés közbeni akusztikus információk megfigyelés, felismerése, egyeztetése: ■ tépőzár ki, be csatolása ■ cipzár fel, le húzása ■ csatok, patentok ki, be csatolása Kiválasztásai folyamatokhoz kapcsolódó tevékenységek (pelenkázás), WC használat, szobatisztaságra nevelés közbeni akusztikus információk megfigyelés, felismerése, egyeztetése: ■ ürítés ■ wc papír tépés ■ wc lehúzás ■ pelenka szét és össze kapcsolása

1.5. Szaglász és ízlelés érzékelés-észlelés fejlesztése

Célok:

- a figyelem fenntartása
- étkezés javítása
- ételek megkedveltetése
- differenciálási képesség kialakítása
- új ízek, illatok megismertetése

Feladatok:

- stabil testhelyzet biztosítása
- a szagok, illatok, ízek eredetéhez kötésének megtanulása
- ízek, illatok érzékelése és differenciálása

Szaglás és ízlelés érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése az egyes foglalkozásokon

Foglalkozás	Feladatok
Reggeli kör	■ Egymás ruhájának, hajának megszaglása ■ Az időjárás megtapasztalása: pl. a természet zápor utáni illata, a nyíló virágok megszaglása
Szűkebb és tágabb környezet	■ Növények tanítása során, azok szagoltatása, ízeltetése. ■ Kirándulás, tanulmányút során illatokra, szagokra felhívni a figyelmet. ■ Cukrászda, pékség látogatása. ■ Ünnepekhez kötődő illatok megismertetése (karácsony - gyertya, fenyőág; húsvét - kölni, csoki, tojás).
Ábrázolás – alakítás	■ Ragasztók, festékek szaga. ■ Természetes anyagok alkalmazása során azok illata. ■ Fűszerek, termékek megismerése. ■ Növényekből, magokból illatanyag kinyerése zúzással. Fontos felhívni a figyelmet ezen anyagok veszélyére, arra, hogy miért kell szellőztetni.
Életvitel	■ Ünnepekhez kötődő ízek megismertetése (karácsony - beigli, hal; húsvét - csoki, tojás). ■ Cukrászda, pékség látogatása. ■ Élelmiszerek, növények, alapanyagok tanítása során, azok szagoltatása, ízeltetése. ■ Fűszerek megismertetése.
Játék – szabadidő – kommunikáció	■ Illat-, és ízlottó ■ Kitalálós játék Bekötött szemmel kitalálni, mit ízlel, szagol meg. Képességektől függően kettő, vagy több élelmiszert tegyünk ki az asztalra, amiből ki kell választani a megoldást.
Étkezés terápia – Személyi higiénia	■ Tisztálkodó szerek megszaglása. ■ Kézmosás során szappanhasználat ellenőrzése szaglással. ■ Gondozás során szagok megbeszélése. ■ Szagok, illatok beazonosítása.

Foglalkozás	Feladatok
	Az alapízek tanulása. Milyen ízre számíthat az étel elfogyasztása során. ■ Ételek megszagolása. ■ Ételek, élelmiszerek megkóstolása. ■ Ebéd során az ételeket → megnevezni, → ízét megbeszélni, → az állag megbeszélése, a minőség leírása. A leves forró, a főzelék sűrű, a narancs savanyú... Kiválasztásai folyamatokhoz kapcsolódó tevékenységek (pelenkázás), WC használat, szobatisztaságra nevelés: Óvatosan, inkább humorosan közelítsük meg a szagokat ebben a situációban: <i>„Hú, érzed mi történt a pelenkában?”</i>

1.6. Taktilis, szomatikus érzékelés-észlelés fejlesztése

A szomatikus érzékelés során a test bőrfelületét stimuláljuk.

Fontos szerepe van a testséma, a mozgásfejlődés és az ingerület áramlás útján történő idegrendszeri hálózat kiépítésében. A legkiterjedtebb érzékelő szervünk. Már a megszületésünk után rengeteg inger éri ezt a területet.

A taktilis stimuláció a kéz érzékelésének fejlesztése. A testfelületünk közül a tenyerünkön keresztül jutunk a legtöbb információhoz. Felelős a kézügyességért, testséma felépítéséért, a formák tanulásáért, valamint a szociális kapcsolatok kialakulásáért.

Célok:

- tapasztalatszerzés
- a saját test megismerése
- a test határainak érzékeltetése
- szociális kapcsolatok kiépítésének megsegítése
- formák tanulása
- halmazállapotokról ismeretszerzés
- manipuláció, finommotorika fejlesztés
- jobb-bal oldal fogalmának megismerése
- irányok tanulása

Feladatok:

- stimuláció különböző anyagokkal. textíliákkal, termékekkel a testen és a tenyérben
- hőérzet stimulálás
- masszírozás
- orofaciális stimuláció
- kézfunkciók fejlesztése
- fogásmódok kialakítása

Taktilis, szomatikus érzékelés-észlelési funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése az egyes foglalkozásokon

Foglalkozás	Feladatok
Reggeli kör	■ Stabil ülés, korrigált testhelyzet megtartása a foglalkozás során. ■ Felállás, leülés tanulása, gyakorlása, alkalmazása a reggeli kör alatt. ■ Saját test megismerése az irányok tanulásával, síkbeli tájékozódással. ■ Hőérzékelés. Időjárás megfigyelése és megbeszélése. ■ Reggeli üdvözlés. ■ Hangszerek használata. ■ Segédeszközök viselése, korzettek használata, esetleg pozicionált fekvő helyzet megtartása. ■ A tanulók maguk vigyék ki a kiválasztott jeleket a táblához. ■ A fényképek mellé felhelyezni a jeleket, a hangulat PCS képeit a táblára. ■ A napi időjárás megbeszélésekor: → Nyissuk ki az ablakot és érzékeltsük a hőmérsékletet. → Nyissuk ki az ablakot és figyeltessük meg az időjárást. → Hívjuk fel a figyelmet a levegő hőmérsékletére, és erősségére. „Milyennek érzed a levegőt, ami beáramlik az ablakon?” → Az aznapi csapadékra is térjen ki a megfigyeltetés. ■ A kommunikációs eszközök tartalmazzák: → hideg – meleg (esetleg hűvös) → esős (esik a hó) – szeles – napos – felhős – ködös A gesztusjeleket is használjuk a bemutatásnál. Vigyünk be pumpás, spriccelős flakont, az esőt imitálva, vagy havat egy tálba. A szél erősségét és hőmérsékletét hajszárító segítségével mutathatjuk be. ■ A reggeli üdvözléskor pedagógussal, ahol lehetséges egymással is kezet fognak. ■ Egymást megsimogatva ruhadarabok, egymás bőrének érzékelése. ■ Imádkozás, egymás kezét fogva áldás fogadása. ■ Kézfogás egymással. ■ Különböző anyagból készült, és különböző formájú hangszerek érintése, megszólaltatása. ■ Hangszerek felületeinek megismerése: → felületek megismerése → hőérzet: cintányér - hideg, fa ütős - meleg

Foglalkozás	Feladatok	
Szűkebb és tágabb környezet	■ Stabil ülés, korrigált testhelyzet megtartása a foglalkozás során saját test érzékelése. ■ Formák és textúrák tanulása. ■ Különböző tárgyak megismerése „letapogatással”. ■ Környezetünk (időjárás, évszakok, növények, állatok, tárgyak) érzékeltetése a tapintás segítségével. ■ Öltözködés tanulása.	■ Segédeszközök viselése, korzettek használata, esetleg pozicionált fekvő helyzet megtartása. ■ Tapintással megtapasztalni a különböző formákat és tárgyak, anyagok állagát. Pl: jég, víz, hó, zselé, kő, textíliák. ■ Ide sorolhatjuk az interaktív táblán végzett feladatokat is. ■ Időjárás: hőmérsékletek, légáramlatok. → Évszakok: fenyőág, faág, elszáradt és zöld falevél, virágos faág. → Növények: lágú és fás szár, növény részeinek tapintása. → Állatok: bőrök tapintása, állatsimogatások. ■ Testrészek megismerése, megtapasztalása. ■ Öltözködés lépéseinek elsajátítása által önmagunk, testünk megismerése.
Ábrázolás – alakítás	■ A manipulációs tevékenységek közben a stabil korrekt testhelyzetek megtartása. ■ Különböző eszközök használata. ■ Különböző anyagok megismerése. ■ Manipuláció fejlesztése a különböző technikák alkalmazásával. ■ A színek megfigyelése a ránk történő hatásukkal. ■ Különböző alapokra történő festés.	■ Szükséges segédeszközök viselése, pozicionálás. ■ Speciális ollók, festő és rajzeszközök, kiszúró formák, nyomdák, interaktív tábla, tükrök. ■ Festék, gyurma ■ A ragasztás során különböző anyagokat használhatunk: kukorica, aprószemű anyagok (mák, dara, kókusz, lenmag...), pattogatott kukorica, vattakorong, krepp-papír, falevél. ■ Hajtogatás, tépés, gyúrás, sodrás, különböző fogások. ■ A színekkel hőmérsékletet is érzékeltethetünk, melyek a meleg és a hideg színek. ■ A papír mellett használjunk vásznat, különböző textíliákat, fa-körszeletet, üveget, parafát.
Életvitel	■ A manipulációs tevékenységek közben a stabil korrekt testhelyzetek megtartása. ■ Különböző alapanyagok megismertetése. ■ A különböző halmazállapotok és textúrák megismerése. ■ Különböző fogalmak megismerése tapintás útján. ■ Anyagok hőmérsékletének érzékeltetése. ■ Manipuláció fejlesztése. ■ Háztartási, kertészkedési eszközök és funkciójuk megismerése. ■ Háztartási és kertészkedési tevékenységek megismerése, elsajátítása.	■ Sütés-főzéshez alapanyagok, kertészkedéshez: magvak, palánták, cserép, föld, háztartáshoz: takarító eszközök, tisztítószerek. ■ Megszilárdul, elolvad, megfagy, megkel, habosodik. ■ Liszt meleg érzetű, tojás hideg tapintású. ■ Gyúrás, sodrás, görgetés, lapítás, nyújtás. ■ Két kéz együttes használata. ■ Nyújtófa, edények, evőeszközök, mosogatószivacs, lapát, ásó. ■ Ásás, öntözés, gereblyezés, ültetés, darabolás, hámozás, mosogatás.

Foglalkozás	Feladatok	
Játék – szabadidő – kommunikáció	■ Körjátékok. ■ Játészótéri játékok használata. ■ Biciklizés, triciklizés, kismotor, futóbicikli használata. ■ Szánkózás. ■ Népi játékok eljátszása. ■ Zenehallgatás, zenélés.	■ Térben történő több irányú mozgások alkalmazása. ■ Felmászás, lecsúszás, hintázás, lovacskázás. Térbeli mozgás által testünk megismerése. ■ Az egyensúly mellett a láb összetett mozgásának fejlesztése. ■ Például a busójárás bemutatásával jelmezekbe, maszkba beöltözve a nehezített járásfeladatok mellett saját test megismerése. ■ Hangszerekre, hangszóróra kezek rátételével ritmusérzékeltetés, vibráció, löktetés érzékeltetése. ■ Vízagyba bevezetve a zenét a basszus ritmusának érzékeltetése.
Mozgásnevelés	■ Passzív és aktív kimozgatások. ■ Sorversenyek, páros játékok. ■ Akadálypálya teljesítése. ■ Ayres terápia eszközeivel történő fejlesztés. ■ Vízágyon fekvés. ■ Egyensúlyi helyzetből kibillenés. ■ Hely- és helyzetváltó feladatok.	■ A feladatvégzés előtt a következő tevékenység elmondása. ■ Minden újabb mozgás kommunikációval történő kísérése. ■ A versenyfeladatok során az idő érzékeltetése.
Étkezés terápia – Személyi higiénia	■ Stabil ülés, korrigált testhelyzet megtartása az étkezés során. ■ Gondozási feladatok ellátása során adott testhelyzetből kimozdítás. ■ Tisztálkodási tevékenységek. ■ Toalett-tréning.	■ Kommunikációval történő megerősítése az adott tevékenységeknek. ■ A helyes testtartás megőrzése, a kanálra fogás mellett karmozgások végzése történik (kanál szájhoz emelése, merítés a tányérba). ■ Oldalra fordulások, csípőemelés. ■ Testrészek, mozgásformák verbális közlése a tevékenység során. ■ Kéz-, arc-, és fogmosás. Tükörkontroll segítségével a tevékenységek ellenőrzése, pontos kivitelezés megerősítése, szóbeli irányítással segítése. ■ Stabil pozíció kialakítása a megfelelő WC, bili, ülőke, szükség szerint segédeszköz kiválasztásával. ■ A toalett-tréning tevékenységeinek (WC papír használat, WC öblítés, öltözködés, kézmosás) megtanítása, megerősítése, facilitálása.

2. Kognitív funkciók fejlesztése

Figyelem, emlékezet, gondolkodás fejlesztése

Az érzékelés-észlelés és gondolkodási funkciók fejlesztése lehetővé teszi a súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók számára is a dologi, az emberi és a természeti világ jelenségeinek megértését és valóság kognitív birtokba vételét, amelyhez szükségük van:

- Valóság megragadásának megsegítésére, figyelmi funkciók fejlesztésére.
- Szenzomotoros funkciók fejlesztésére, szenzoros és a motoros működések összekapcsolására.
- A világot alkotó tárgyak és jelenségek rendszeres és gyakori megtapasztalására, amelynek eredményeként a tanulóknak először emlékezeti képek alakulnak ki, majd állandósuló sémák, melyek a képzelet segítségével előkészítik a fogalmak kialakulását. Súlyosan-halmozottan fogyatékos tanulók általában a konkrét fogalmak szintjén képesek leginkább kognitív műveleteket végrehajtani.

Célok:

- A tanulók környezet iránti érdeklődésének felkeltése.
- Új és régi, megszokott ingerek közötti különbségtétel képességének kialakítása.
- Új inger jelentkezésekor spontán odafordulás fejlesztése.
- Egy-egy tevékenységnél való elidőzés kialakítása.
- Lehetőség szerint az összes érzékszerv használata egy-egy dolog alapos megfigyelésekor.
- Az adott helyzet, tevékenység szempontjából fontos és jelentéktelen ingerek elkülönítése.

2.1. Figyelem fejlesztése

Célok:

- Az érdeklődés felkeltése a tanulóknál a környezete iránt.
- Az új helyzetek iránti nyitottság kialakítása.
- Új helyzetek, feladatok megteremtésével a figyelem "bekapcsolása".
- A szokásos napirendi tevékenységek automatizmusának kialakítása.
- Utasítások összekötése tevékenységekkel.
- Szelektálási képesség kialakítása lényeges és kevésbé fontos ingerek között.
- A figyelem időtartamának fokozatos növelése.
- A saját test megfigyelésével az én-tudat, testséma megismertetése.
- Szem-kéz, szem-láb koordináció fejlesztése, kialakítása.

Feladatok:

- szemkontaktus, együttműködés kialakítása
- koncentráció reakcióidejének növelése
- érzékszervi memória fejlesztése
- a tanulási folyamat fejlesztése: bevézés, megőrzés, felidézés
- egy-egy részfeladat begyakoroltatása
- elemi fogalomrendszer kialakítása
- értelmi és nyelvi képességek fejlesztése
- azonosság - különbség - hasonlóság megfigyeltetése
- tájékozódás kialakítása síkban, térben, időben
- hibák felfedeztetése
- sorrendiség összeállításának megtanítása
- analízis - szintetizáló képesség fejlesztése
- fogalmak elsajátítása: szín, forma, mennyiség, súly
- balesetmegelőzési szabályokra figyelem felhívása
- abúzus felismerése
- higiéniai szabályokra figyelem felhívása

Módszerek:

- motiválás, figyelemfelkeltés
- játék
- ismétlés
- beszélgetés
- tevékenykedtetés
- megfigyelés

A figyelem fejlesztésének megjelenése az egyes foglalkozásokon

Foglalkozás	Feladatok
Reggeli kör	■ Egymásra figyelés → Szemkontaktus felvétele a társakkal a pedagógussal. → A jelenlévők megfigyelése. Hiányzók megállapítása. → A társak hangulatának megfigyelése. ■ A fényképek, PCS képek pontos fel-, és elhelyezése a táblán → Megfigyeltetni az irányokat, tárgyak egymáshoz történő elhelyezkedését. ■ Hangszerhasználat → Figyelemmel kíséni mikor kezdődik az éneklés és mikor fejeződik be, és ezt hangszerrel kíséni. → A hangszer pontos eltalálása tenyérrel, ütővel. ■ A megszólítás felismerése → Figyelni a saját név elhangzására. → Labda dobásával a név megerősítése. ■ Manipuláció pontos kivitelezése → Labda elkapása és visszadobása. → PCS képek felhelyezése a táblára. → Kézfogás, simogató. ■ Időjárás megfigyelése, évszak megállapítása → Az ablakon kinézve megfigyelni az időjárást. → A természet jeleire figyelni: falevelek, csapadék stb. ■ Beszámolók, beszélgetések követése → Napirend megbeszélése: milyen foglalkozások lesznek aznap. → Mi lesz az ebéd? → Hétvégi programok elmondása, felolvasása. Mások meghallgatása.
Szűkebb és tágabb környezet	■ A tananyagban szereplő anyagok, tárgyak, jelenségek megfigyelése. ■ Az éves tervben szereplő növények, állatok, tárgyak megfigyelése a különböző érzékszervekkel. ■ Formák, színek tanulása. ■ Tapasztalatszerzés segítségével (tapintással, vizuálisan, formaegyeztetéssel) megfigyelni. ■ Feladatok elvégzése.

Foglalkozás	Feladatok
	→ Az interaktív táblán színezés, rajzolás, memória játék, egyeztetés, csoportosítás. → Hanglottó játéknál a kép és hang egyeztetése. → Utasítások értelmezése, követése. ■ Film, diafilm nézése → Szempontok adásával lényeg, mondanivaló kiemelése. → Részek megállítással konkrétumokra felhívni a figyelmet.
Ábrázolás – alakítás	■ Manipuláció A megadott feladat során a manipuláció képességekhez mérten történő kivitelezése. ■ Eszközhasználat alkalmazása → Olló, ecset, ragasztó, festék, stb. tulajdonságaira, használatára figyelés. → Balesetveszély kiemelése. ■ Megadott szempontok követése A munkafolyamatok elvégzéséhez a feldolgozandó anyag megismeréséhez szempontok adása, ezek megfigyeltetése. Pl. tépésnél erősen fogni a papírt, görgetésnél az ujjakat nyújtani szükséges ■ Munkafázisok követése → A munkafolyamatok lebontása részfeladatokra. → A mozgásos folyamatok megfigyelése, bevésése.
Életvitel	■ Alapanyagok, anyagok megfigyelése → A sütéshez-főzéshez használt hozzávalók megfigyelése a lehető legtöbb érzékszerv bevonásával. → A kertészkedés, és házimunka során használt eszközök, szerszámok, anyagok (pl.: föld, hagyma, tisztítószer) megfigyeltetése. → Az anyagok átalakulása (vaj megolvad, mag kinő), textúrája (hozzávalók összedolgozása utáni változás) változásainak megfigyelése a feldolgozás során. → Elmélyítés, bevésés fotók, PCS képek segítségével. ■ Munkafázisok elsajátítása → A tevékenységek egyes részadatainak megfigyelése, elsajátítása. → Az anyag két tulajdonságának változása: halmazállapot marad, szín változik, például összekeverem a lisztet, kakaóport szín, textúra változás, például az előzőekben összekevert anyagokhoz tej hozzáadása ■ Eszközök használatának megismerése A kerti szerszámok, a főzés-sütés eszközeinek, háztartási gépek, eszközök funkció szerinti megfigyelése, alkalmazása. Fontos a higiéniai és balesetmegelőzési információk adása! ■ Különbségek megfigyeltetése → Miből mivé alakult? Például

Foglalkozás	Feladatok
	- az alapanyagokból milyen sütemény lett - a hagymából milyen virág lett - a piszkos edényből tiszta lett
Játék – szabadidő – kommunikáció	■ Játékszabályok megfigyelése Társasjátékok, csoportos játékok során. ■ Zenés, táncos játékok. Például → a zene hangulatát, ütemét, ritmusát megfigyelni, → mikor kell kezdeni, abbahagyni a hangszer megszólaltatását., → mikor, melyik mozgáselemet kell alkalmazni a tánc során. ■ Konstruktív játékok, építési technikák. Például, hogyan kell illeszteni, forgatni az egyes darabokat. ■ Egymásra figyelés → Társasjátékok során, annak megfigyelése, ki következik, mikor következek én, melyik az én bábum. → A körjátékok során ki a párom. → Sorversenyeknél, ki van előttem, mikor következem.
Mozgásnevelés	■ A mozgás kivitelezéshez adott feladat megfigyelése → Melyik végtag milyen irányba történő elmozdulásával kivitelezhető a feladat. → A lehető legnagyobb aktivitás kiváltása a mozdulatok kivitelezésében. → Instrukciókkal, szóbeli irányítással kiegészítve a feladatok végzését. ■ A saját test megfigyelése, érzékelése → Tükör segítségével saját test megfigyelése. → A mozgások során a testhelyzetek, korrigált pozíciók megfigyelése, saját test érzékelésével. ■ Utánzás Az utánzás során a mozgások, testhelyzetek megfigyelése. ■ Utasításokra figyelés Rövid, tömör, egyértelmű instrukciók adásával figyelem fenntartása.

Foglalkozás	Feladatok
Étkezés terápia – Személyi higiénia	■ Kapcsolat fenntartása A tanuló és segítője együttműködése összhangban, egymást folyamatosan figyelve. ■ Az étkezési mozgássor, a gondozási és tisztálkodási feladatok lépéseinek figyelemmel követése. ■ Az étkezés során az ételek megfigyelése. Tapasztalat gyűjtése, az életvitel órák során gyűjtött megfigyelésekkel összevetve, egymásra építve. ■ Az étkezés, tisztálkodás során használt eszközök megfigyelése ➔ Az étkezéshez szükséges legmegfelelőbb eszközök kiválasztása. ➔ Saját fogmosópohár, törölköző kiválasztása.

2.2. Emlékezet fejlesztése

Az emlékezet fejlesztésének céljai, feladatai

- A fejlettségi szintet figyelembe vevő bevésés, felidézés fejlesztése a tanulás tartósságának érdekében.
- A rövid és hosszú távú emlékezet fejlesztése.
- A különböző érzékelési területek érzékelei és észleletei megőrzésének elősegítése.
- A különböző érzékelek és észleletek összekapcsolódásának, integrálódásának elősegítésével a felidézés megkönnyítése.
- Egyszerű összefüggések felismertetése, megtanítása.
- A kommunikáció fejlesztése, amely lehetővé teszi az emlékképek kifejezését.
- A cselekvések mozgásos feltételeinek javítása, amelyek az emlékképek kifejezését szolgálják.
- Jelek, szimbólumok kialakítása, melyekkel bonyolultabb eseményeket, történeteket idézhetünk fel.

Emlékezeti funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon

Foglalkozás	Feladatok
Reggeli kör	Hétfégen történtek felidézése hétféi beszámolóval: ■ szülők által írtak kommunikátorra mondásával ■ szülők által leírtak tudatában a beszélő tanulók irányított kérdezése, igen-nem jelzéssel rendelkező tanulóknak igen, hamis kérdések feltevésével ■ szülő által küldött képek, videók vagy a leírtak alapján a gyógypedagógus az internetről válogatott képek kivetítésével vizuálisan segítheti a felidézést, illetve a többi tanuló számára a hallott tevékenységgel, fogalommal kapcsolatos korábbi tapasztalatok felidézése. villamosoztunk - a város villamosairól képek; játszótéren voltunk – különböző játszótér képek Annak felidézése, hogy a jelenlévők közül ki hiányzott, ki volt beteg. Évszokról és időjárásról tanultak felidézése: ■ ablakon kitekintéssel ■ évszakhoz köthető megfogható dolgok érzékeltetésével (őszi falevelek, kopár faág, barka, tavaszi virágok stb. képekkel) ■ gesztusokkal: süt a nap, esik az eső ■ testjelekkel: ujjakkal eső kopogásának utánozása a tanulók testén ■ évszakokhoz kapcsolódó énekekkel, ének választással „Milyen nap van ma?” felidezésének segítése: ■ napok jellegzetességeivel (a hét kezdő napja, vagy főzős nap) ■ csak azon a napon lévő terápia, foglalkozás említésével vagy képének, tárgyjelének mutatásával (kutyásterápia, hittan, életvitel stb.) ■ hét napjainak különböző mondókái: mozgásos vagy vizuális segítséggel, pl.: „<i>Hétfő macska ül a lépcsőn</i>”, „<i>Hétfőn heverünk</i>” stb. Napirend felidézése: ■ napirendi tevékenységek megbeszélése azok nevével, képekkel, tárgyjelekkel ■ sorrendiség felidézése, mi után, mi következik: képek, tárgy jelek kiválasztása, tevékenység nevének tanuló általi megnevezése Rövid távú emlékezet fejlesztése: „Kit köszöntöttünk már és kit még nem?”, „Kinek nem énekeltük még az énekét?”: ■ elvárás, hogy az adott tanuló és a többi tanuló is tudja, hogy kiről van szó Ünnepek felidézése, ami közeledik vagy amire készül a csoport: ■ ünnephez köthető tárggyal, képpel (adventi koszorú, maszk, húsvéti tojás, kokárda stb.), ünnephez kapcsolódó énekekkel, ének választással

Foglalkozás	Feladatok
Szűkebb és tágabb környezet	Környezet szereplőivel, tárgyaival jelenségeivel kapcsolatos élmények, érzékelés-észlelés és mozgás útján szerzett tapasztalatok bevésése, illetve korábbi élmények, tapasztalatok felidézése. Bevésés és felidézés segítése érzékelés-észlelés útján, a környezet szereplőihöz, tárgyaihoz, jelenségeihez kapcsolódó tárgyakkal, képekkel, gesztusokkal, testjelekkel, énekekkel, mondókákkal.
Ábrázolás – alakítás	Ábrázolás alakítással kapcsolatos tapasztalatok bevésése, illetve korábbi tapasztalatok és élmények felidézése: ■ érzékelés-észlelés és mozgásos tapasztalatszerzés az ábrázolás – alakítás anyagainak és eszközeinek tulajdonságairól, funkciójáról, megfelelő használatáról ■ érzékelés-észlelés és mozgásos tapasztalatszerzés az ábrázolás – alakítás során alkalmazott munkafolyamatokról, munkafolyamat lépéseinek sorrendjéről
Életvitel	Sütés-főzés Sütés-főzéssel kapcsolatos tapasztalatok bevésése, illetve korábbi tapasztalatok és élmények felidézése: ■ érzékelés-észlelés és mozgásos tapasztalatszerzés alapanyagok tulajdonságairól, felhasználásáról és a főzés során alkalmazott eszközök tulajdonságairól, funkciójáról, megfelelő használatáról, eszközök használatával az étel textúrájának, halmazállapotának változásáról ■ érzékelés-észlelés és mozgásos tapasztalatszerzés a főzés során alkalmazott munkafolyamatokról, munkafolyamat lépéseinek sorrendjéről ■ Miből, hogyan készült el, milyen eszközök használatával, milyen tevékenységek és munkafolyamatok révén? Hogyan változott az étel textúrája, halmazállapota egyes lépéseknél, eszközök használatával? Kerti munka Kerti munkával kapcsolatos tapasztalatok bevésése, illetve korábbi tapasztalatok és élmények felidézése: ■ érzékelés-észlelés és mozgásos tapasztalatszerzés a kerti munkák anyagainak tulajdonságairól, felhasználásáról és eszközeinek tulajdonságairól, funkciójáról, megfelelő használatáról ■ érzékelés-észlelés és mozgásos tapasztalatszerzés a kerti munkák során alkalmazott munkafolyamatokról, munkafolyamat lépéseinek sorrendjéről ■ Hogyan változott, növekedett a növény? Mi miből fejlődött ki? Mire volt szükség, mit kellett tennünk, hogy megfelelően növekedjen a növény? Házi munka Házi munkával kapcsolatos tapasztalatok bevésése, illetve korábbi tapasztalatok és élmények felidézése: ■ érzékelés-észlelés és mozgásos tapasztalatszerzés a házi munkák anyagainak tulajdonságairól, felhasználásáról és eszközeinek tulajdonságairól, funkciójáról, megfelelő használatáról ■ érzékelés-észlelés és mozgásos tapasztalatszerzés a házi munkák során alkalmazott munkafolyamatokról, munkafolyamat lépéseinek sorrendjéről

Foglalkozás	Feladatok
	■ Milyen volt a tisztítás, takarítás előtt az eszköz vagy helyiség? Hogyan változott tisztítás takarítás közben az eszköz vagy helyiség? Mire volt szükség, mit kellett használnunk, mit kellett tennünk a tisztaságért?
Játék – szabadidő – kommunikáció	Érzékelés-észlelés és mozgásos tapasztalatszerzés révén tapasztalatok és élmények bevésése, valamint korábbiak felidézése: ■ különböző játék élmények: funkció, konstruálás, szabadtéri, illetve mozgásos játékok, körjátékok ■ elemi játékszabályok: didaktikus játékok, körjátékok ■ mesék és történetek különböző formában való feldolgozása: báb, diavetítés, szerepjáték ■ képes lottó, néhány elemes memória játék
Mozgásnevelés	Állandó feladatsornál fontos a mozgáskivitelezéssel kapcsolatos feladatok és a sorrendjük bevésése, felidézése. A testfogalom kialakításához egyes testrészek érzékleti képeinek, funkcióinak, nevének bevésése és felidézése. A különböző mozgásformák bevésése és felidézése mozdulatok, gyakorlatok összekötése mondókákkal, versekkel, énekekkel. Rövidtávú emlékezet fejlesztése utánzásos feladatokkal, mozgásos mondókákkal és énekekkel, körjátékokkal. Hosszú távú emlékezet fejlesztése az általános, mindig érvényes szabályok tudatosításával (pl.: fejtartásra, kéztámaszra, korrekciós helyzetekre, helyzet- és helyváltoztató mozgások stb. kivitelezésére vonatkozó szabályok).
Étkezés terápia – Személyi higiénia	Az egyes önkiszolgálási és gondozási feladatok lépéseinek és azok sorrendjének szenzoros és mozgásos tapasztalatszerzés által történő bevésése, felidézése. Az egyes önkiszolgálási és gondozási feladatok és étkezés során használt eszközökről és használatukról szenzoros és mozgásos tapasztalatok bevésése és felidézése. Étkezés során az ételekről szerzett szenzoros információk (íz illat, állag, hő, textúra stb.) bevésése, felidézése.

2.3. Gondolkodás fejlesztése

Célok:

- Önmaguk megismerése, azonosságtudatuk és én identitásuk kialakítása.
- Szűkebb és egyre bővülő környezetükben való eligazodás.
- Tárgyi környezetük birtokba vétele.
- Hatás gyakorlása személyi és tárgyi környezetükre.
- Alkalmazkodás a környezet változásaihoz.
- Egyszerű probléma-megoldási módok megismerése és alkalmazása (kommunikációs problémáik, céljaik elérése, akaratuk érvényesítése, stb.).

Feladatok

- elemi fogalomrendszer kialakítása (tanuló szűkebb környezetének résztvevői és tárgyai)
- tágabb környezet megismerése
- a mozgásos, érzékszervi úton szerzett ismeretek mozgósítása a probléma-megoldásra
- tájékozódás térben-síkban-időben
- testtudat fejlesztése (testkép, testfogalom, testséma)
- azonosságtudat, én-identitás
- általános ismeretek gyarapítása
- összehasonlítás (azonosság-hasonlóság-különbségek megfigyelése)
- változás felfedeztetése
- hibakeresés: össze nem illőség
- logikai-funkcionális összefüggések keresése
- hallási és látási analízis-szintetizáló képesség fejlesztése (hiánypótlás, szimmetria, részekre bontás, részekből egész összeállítása)
- főfogalom alá rendelés, gyűjtőfogalmak kialakítása
- analógias gondolkodás fejlesztése: összefüggések, előzetes ismeretek és újak összekapcsolása
- decentráció elősegítése: egyéni helyzettől független gondolkodás kialakulásának segítése
- szám- és mennyiségfogalom fejlesztése
- színek, formák, mennyiségi fogalmak érzékeltetése, differenciálása, egyeztetése

Gondolkodási funkciókat fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon

Foglalkozás	Feladatok
Reggeli kör	■ Reggeli kör képének, tárgyának, gesztusjelének, énekének egyeztetése a foglalkozással. ■ Saját név meghallása, azonosítása, jelentkezés, csoporttársak nevének egyeztetése a személlyel. ■ Saját fotó, jel felismerése, többi tanuló azonosítása fotójával, jelével. ■ Társak hiányának felismerése, jelenlévők, hiányzók azonosítása. ■ Jelenlévők megszámolása. ■ Saját és mások érzelmeinek, hangulatának felismerése (öröm, bánat, fáradtság, fájdalom), egyeztetése képpel, megnevezése. ■ Időbeli tájékozódás: foglalkozás eleje, vége, évszak, nap, napszak. ■ Téri tájékozódás: ki ül melletted, veled szemben., ki ül a jobb/bal oldaladon, decentráció (ki ül XY mellett), kinézés az ablakon stb. ■ Időjárási jelenségek felismerése, egyeztetése, egyeztetés képpel, megnevezés. ■ Évszakok felismerése, egyeztetése jellemzőik alapján, egyeztetés képpel, megnevezés. ■ Időjárás és évszakok változásainak felismerése. ■ Ünnepek és azokkal kapcsolatos fogalmak, illetve adott ünnephez tartozó fogalmak közöttük lévő összefüggések felismerése, egyeztetése, egyeztetés képpel, megnevezés. ■ Hét napjainak felismerése egyeztetése napirenddel, napirendi hasonlóságok és különbségek felismerése, egyeztetése, megnevezése. ■ Önértékelés fejlesztése: „Ki dolgozott ügyesen?” „Ki érdemel pecsétet?”
Szűkebb és tágabb környezet	■ Egy dologra vonatkozó vagy egy fogalommal kapcsolatos különböző érzéketi tapasztalatok összegzése, integrálása. ■ Elemi fogalomrendszer kialakítása, fogalmak egyeztetése, összehasonlítása, differenciálása, csoportosítása, fő fogalom alá rendelése: → tanuló szűkebb környezetének helyszínei, tárgyai: intézmény helyiségei és környezete, lakás helyiségei, berendezési tárgyak, → tanuló szűkebb környezetének szereplői: családtagok, csoporttársak, barátok, segítők. ■ Tágabb környezet megismerése, fogalmak egyeztetése, összehasonlítása, differenciálása, csoportosítása, főfogalom alá rendelése: állatok, zölkségek, gyümölcsök, járművek stb. ■ Test, testrészek, testséma. Tájékozódás és testrészek egyeztetése saját testen, babán, rajzolt ábrán. Testrészek nevei, száma, funkciói, a testfogalom kialakítása. ■ Ellentétek megkülönböztetése, fogalmak megfeleltetése, egyeztetése: nagy – kicsi, lassú – gyors, meleg – hideg stb. ■ Téri viszonylatok fogalompárjainak egyeztetése, felismerése, fogalmak leképezése. Sajáttest vagy egy tárgy térben való megfelelő elhelyezése: be – ki, fel – le, alatt – fölött, előtt – mögött, jobb – bal, első – utolsó stb. ■ Időbeli tájékozódás: évszakok, ünnepek, hét napjai, napszakok. ■ Időjárási jelenségek felismerése, egyeztetése, egyeztetése képpel, megnevezése.

Foglalkozás	Feladatok
	■ Évszakok felismerése, egyeztetése jellemzőik alapján, egyeztetés képpel, megnevezése. ■ Évszaknak és időjárásnak megfelelő öltözködés. ■ Ruhadarabok egyeztetése testrészszel (pl.: kesztyű kéz, cipő-láb stb.), funkcióval (pl.: fürdőruha-gyógyúszás, strand; sapka-tél, hideg elleni védelem stb.). Funkció, testrész ill. évszaknak megfeleltetés szerinti csoportosítás. ■ Időjárás és évszakok változásainak felismerése. ■ Ünnepek és azokkal kapcsolatos, illetve adott ünnephez tartozó fogalmak és azok között lévő összefüggések felismerése, egyeztetése, egyeztetése képpel, megnevezése. ■ Színek érzékelte, differenciálása, egyeztetése. ■ Formák érzékelte, differenciálása, egyeztetése. ■ Mennyiségi fogalmak érzékelte, differenciálása, egyeztetése.
Ábrázolás – alakítás	■ Ábrázolás – alakítás anyagaival, eszközeivel, tevékenységeivel vagy fogalmaival kapcsolatos különböző érzéketi tapasztalatok összegzése, integrálása. ■ Évszakok, ünnepek, illetve további szűkebb és tágabb környezet megismerése során tapasztaltak ábrázolás – alakítás eszközeivel való összekapcsolása, integrálása. ■ Összehasonlítás (azonosság-hasonlóság-különbség megfigyelése): anyagok (azonos szín-eltérő textúra, azonos anyag, eltérő szín vagy minta stb.) eszközök (azonos eszköz, különböző anyagból, méretben, kivitelben stb.), tanulók alkotásainak összehasonlítása. ■ Változás felfedeztetése: színek keverése, melyik színhez mit kell keverni, hogy a kívánt eredményt érjük el. ■ Szerialitás fejlesztése: a különböző munkafolyamatok lépései egymásutánosságának, sorrend álladóságának megtapasztaltatása. ■ Logikai-funkcionális összefüggések felismerése: különböző anyagok, eszközök használatában és tevékenységek alkalmazásában rejlő összefüggések szemléltetése pl.: egy anyagok fixálásához ragasztó szükséges, különböző technikákhoz különböző ragasztók (folyékony vagy stift ragasztó, ecsettel decoupage ragasztó, ragasztópisztoly). ■ Színek érzékelte, differenciálása, egyeztetése. ■ Formák érzékelte, differenciálása, egyeztetése.
Életvitel	■ Életvitel foglalkozás különböző anyagaival, eszközeivel, tevékenységeivel vagy fogalmaival kapcsolatos különböző érzéketi tapasztalatok összegzése, integrálása. ■ Logikai-funkcionális összefüggések felismerése érdekében ➔ Évszaknak megfelelő szezonális zöldségek, gyümölcsök, termések felhasználása sütés-főzés során, évszakhoz köthető kerti munkák végzése pl.: ős – almaszedés, virághagymaültetés; tél - vetőmagvak elültetése és palántanevelés, tavasz – hagymadugtatás, palánta ültetés stb. ➔ Ünnepekhez köthető ételek készítése, amelyek segítik a ráhangolódást és az összefüggések felismerését, pl.: karácsony – mézeskalács; farsang – fánk; húsvét – kalács; húsvét – tojás stb. ➔ Különböző anyagok, eszközök használatában és tevékenységek alkalmazásában rejlő összefüggések szemléltetése, pl.: élesztő - tészta megkeletése; habverő – tojásfehérjéből habverés; répa, sütőtök reszelése – többi hozzávalóval összekeverés lehetősége stb.

Foglalkozás	Feladatok
	■ Összehasonlítás (azonosság-hasonlóság-különbségek megfigyelése): azonos tulajdonságú alapanyagok (pl.: különböző, de mégis szárazsá alapanyagok), ugyanaz a dolog különböző anyagból, méretben (pl.: különböző méretű anyagú cserepek, tálak, locsolókanna stb.). ■ Változás felfedeztetése: egyes sütés-főzés alapanyagok halmazállapot, textúra változása különböző tevékenységek révén, elvetett, elültetett növények fejlődése, változása, háztartási munkák révén végbement változások stb. ■ Szerialitás fejlesztése: sütés-főzés, kerti munka és háztartási munkák során alkalmazott munkafolyamatok lépéseinek egymásutániségának, sorrend állandóságának megtapasztaltatása. ■ Főfogalom alá rendelés, gyűjtőfogalmak: foglalkozás alapanyagainak, eszközeinek tulajdonságaik, vagy funkciók szerinti csoportosítása, fő vagy gyűjtőfogalom alá rendelése. ■ Mennyiségi fogalmak érzékeltetése, differenciálása, egyeztetése sok-kevés, több-kevesebb szemléltetése kimért hozzávalók egymáshoz viszonyításával.
Játék – szabadidő – kommunikáció	■ Analizáló – szintetizáló képesség fejlesztése elemi konstruálás, építés révén, illetve néhány elemes puzzle-lel. ■ Összehasonlítás (azonosság-hasonlóság-különbségek megfigyelése): több elemből álló funkció és gyakorló játékok, valamint építőjátékok elemeinek összehasonlítása szín, méret, alak szerint. ■ Változás megfigyelése elemi konstruálás során, hogyan, mely elemek összeillesztésével jött létre a végeredmény. ■ Ritmikus sorok alkotása építőjátékokból, óriásgyöngyökből. ■ A téri orientáció fejlesztése mozgásos és körjátékokkal (pl.: köralkotása, jobbra, balra indulás, körbe járás hátra fordulás stb., szabadtéri játékokkal (pl.: fel-le mászás a mászókan, lecsúszás a csúszdán, hintázás előre-hátra, szánkózás előre egyenesen, körbe stb.). ■ Testfogalom fejlesztése mozgásos és körjátékokkal, mondókákat és énekeket kísérő mozdulatok utánzásával. ■ Össze illőség és össze nem illőség felfedezése: néhány darabos puzzle-lel, képes dominóval, formaberakóval. ■ Logikai-funkcionális összefüggések felismerése akció-reakció játékokkal, funkció és gyakorló játékok révén, egyszerű szabályok felismerése, alkalmazása didaktikus játékok, körjátékok során.
Mozgásnevelés	■ Testrészek nevei, száma, funkciói, a testfogalom kialakítása. Tájékozódás saját testen különböző testhelyzetekben, megnevezett testrész mozdítása. ■ Lateralitás: jobb, bal végtagok mozgásai, szimmetrikus és aszimmetrikus mozgások. ■ Téri tájékozódás fejlesztése: mozgások iránya a tér meghatározott fix pontjaihoz, meghatározott irányban, akadálypálya meghatározott útvonalán. ■ Testrészek mozgatása téri viszonylatokhoz kötötten, azok megértése és követése: fel-le, előre-hátra, oldalra, jobbra, balra. ■ Testhelyzetek fogalmának ismerete, egyéni segítségnyújtással de minél önállóbb felvétele. ■ Mozgást kifejező fogalmak bevezetése, egyeztetése és követése pl.: nyújtás, feszítés, lazítás, hajlítás, emelés, húzás, tolás stb. ■ Mozgásnevelés eszközeinek megismerése tulajdonságaik és funkciójuk által, egyeztetése, differenciálása, mozgással való összekötése. ■ Szerialitásfejlesztése: mozdulatsorok egymásutániségével, akadálypálya útvonalának meghatározásával, sorrend állandóságának betartásával.

Foglalkozás	Feladatok
Étkezés terápia – Személyi higiénia	■ A gondozási feladatokkal kapcsolatos helyzetek, cselekvések, eszközök megismerése, egyeztetetése. ■ Egyszerű utasítások megértése és követése (pl.: „Add a kezed!”). ■ Saját fogkefe, pohár, törölköző stb. kiválasztása, egyeztetetése. ■ A saját testtel kapcsolatos tudás bővítése, mélyítése (pl.: testrészek nevei, jobb és bal oldal), tájékozódás saját testen. ■ Testrészek mozgatása téri viszonylatokhoz kötötten, azok megértése és követése: fel-le, előre-hátra, oldalra, jobbra, balra. ■ A testi szükségletek felismerése (pl.: WC-re kell mennem, ki kell fújni az orromat) és annak jelzésére való törekvés. ■ Időben való tájékozódás: önkiszolgálási és gondozási folyamatok napirendbe való strukturálásával. ■ Alapvető szokások megtanítása (pl.: evés előtti kézmosás, evés után fogmosás stb.) ■ Szerialításfejlesztése: önkiszolgálási és gondozási folyamatok és az ezekhez tartozó mozgulusorok egymásutániságával, sorrend állandóságának betartásával. ■ Logikai-funkcionális összefüggések felismerése, pl.: megmosom a kezem tiszta lesz, ehhez milyen dolgokra van szükségem (víz, szappan, törölköző) és milyen egymásutáni állandó, nem felcserélhető mozgulusorokkal végzem el (csaptelep nyitása, kéz vizezése, szappan adagolása, szappannal kéz dörzsölése, kéz vízzel való leöblítése, csaptelep elzárása, kéz megtörlése törölközővel) vagy ha forró az étel nem viszem a számhoz, hanem fújom, vagy várok amíg kihűl stb.

3. Kommunikáció fejlesztése

Komplex vagy totális kommunikáció alkalmazása a leghatékonyabb, amely szerint korai életkortól kezdve fontos az összes létező kommunikációs csatorna feljánlása a tanulóknak, amelyek közül képességeinek megfelelően rugalmasan választhat, majd idővel ő maga dönthesse el, számára melyik a leghatékonyabb csatorna.

A receptív és expresszív kommunikáció egyaránt hangsúlyos a fejlesztés során.

Beszédfejlesztés

Célok:

A beszédfejlesztés célja, hogy a tanulókat eljuttassa az általuk elérhető legmagasabb szintre a beszédmegértés és a beszéd területén, és ezzel elősegítse szűkebb és tágabb környezetbe való beilleszkedést.

Feladatok:

- Az akusztikus észlelés fejlesztése:
 - ➔ a tanulók érdeklődésének felkeltése környezetük hangjai és hangforrásai iránt
 - ➔ a hallási figyelem fejlesztése
 - ➔ az akusztikus differenciálási képesség fejlesztése
 - ➔ a hangok irányába való odafordulás kialakítása
 - ➔ a hangforrás, hangok azonosításának kialakítása
 - ➔ a sorrend, ritmus, hangsúly, hanglejtés megfigyeltetése
 - ➔ zenehallgatás, a zene és a mozgás összekapcsolása.
- Reflexgátló testhelyzet biztosításával az izomtónus normalizálása a foglalkozások megkezdésekor.
- A mellkas, a vállöv és a szájkörüli izmok lazítása a foglalkozások megkezdésekor.
- A beszédhez szükséges motoros képességek tréningje és a nyálzás befolyásolása:
 - ➔ a száj akaratlagos nyitásának és zárásának kialakítása
 - ➔ a szopó, harapó reflexek kialakítása, majd gátlása
 - ➔ a rágás facilitálása

➔ a szívás, fújás, köpés kialakítása és gyakoroltatása.

■ A hangképzés fejlesztése:

- ➔ a légzés és a hangadás egyidejű fejlesztése
- ➔ a hangadás és a mozgás összekapcsolása
- ➔ egyes hangok, ill. szótagok kialakítása az egészséges fejlődés sorrendjének megfelelően
- ➔ a hangok megtartásának kialakítása
- ➔ majd egyszeri kilégzés során egyik magánhangzóról a másikra való áttérés kialakítása
- ➔ hangadás megszakításának kialakítása.

- Artikulációs mozgásügyesítés, az ajkak és a nyelv differenciált mozgásának kialakítása és gyakoroltatása.
- Beszédszervek ügyesítése: légző gyakorlatok, fújó-, ajak- és nyelvgyakorlatok
- Beszédkedv erősítése, folyamatos lehetőség biztosítása az önálló megnyilatkozásokra a legkülönbözőbb helyzetekben.
- Passzív és aktív szókincs bővítése
- Beszédrítmus javítása mondókákkal
- Összefüggő beszéd kialakítása, mondatokban való beszéd fejlesztése
- Adekvát válaszok kialakítása, echolália visszaszorítása
- Nyelvtani helyesség kialakítása

Alternatív és augmentatív kommunikáció

Célok:

- A kommunikációban akadályozott tanulók kívánságainak, gondolatainak mások számára is érthető közlése.
- Saját életük cselekvőbb részesévé válása, önrendelkezés, autonómia megvalósítása.
- Augmentatív kommunikációs eszköz vagy módszer segítségével egyenlő esély elérése a többi tanuló között, a szűkebb és tágabb környezetükben egyaránt.

- Személyiségük minél teljesebb kibontakozása.
- A lehető legteljesebb beilleszkedés a társadalomba.

Feladatok:

- A kommunikáció iránti igény felkeltése, kommunikációs kedv erősítése.
- Meglévő kommunikációs csatornák és módok feltérképezése, erősítése, bővítése, újak kialakítása.
- Önálló akaratközlés, vélemény, szükséglet, döntés kifejezésének megtanítása.
- Tetszés – nem tetszés nyilvánítására, választásra való ösztönzés.
- Pozicionálás, a kommunikációt leginkább elősegítő testhelyzet megtalálása.
- Képességekhez igazodó kommunikációs eszköz, illetve módszer megtalálása, használatának kialakítása.
- Kommunikációs eszköz, módszer használatának fejlesztése, minél szélesebb körben bevonása a mindennapi életbe.

Általános szempontok a foglalkozások tervezéséhez, megvalósításához:

- Jelentkezésként értelmezzünk minden konvencionálistól eltérő, de akaratlagos tevékenységet: pillantás, hangadás, kéz vagy láb mozdítása, odafordulás, tekintet.
- Szemmel történő választás esetén fontos a képek és tárgyjelek szemmagaságban és 10 cm túli távolságból való mutatása.
- Két dolog közüli választást ösztönzi azok ellentétes fel és le mozgatása két kézben, utalva a „válassz” gesztusjelére.
- Tanulók bármilyen, akár vegetatív megnyilvánulásainak közlésként való értelmezése.
- Foglalkozás kép, tárgy és gesztusjelének, énekének egyeztetése a foglalkozással, illetve ezzel foglalkozás kezdetének jelzése.
- Vége gesztus jellel és megnevezéssel a foglalkozás végének jelzése.

Kommunikációt fejlesztő tanulási tartalmak megjelenése a különböző foglalkozásokon

Foglalkozás	Feladatok
Reggeli kör	■ Egymás köszöntése egyéni kommunikációs formák alkalmazásával: köszönés szóban, hangadás, integetés, kézfogás, kommunikátor. ■ Saját név meghallása, azonosítása, erre vagy „<i>Ki szeretné, ha köszöntenénk?</i>”, „<i>Ki lesz a következő?</i>”, „<i>Ki nem volt még köszöntve?</i>” kérdésekre jelentkezés. ■ Saját fotó és jel felismerése, megnevezése, megfelelő kép, szókép kiválasztása, kézzel vagy szemmel mutatással. ■ Saját és mások érzelmeinek, hangulatának felismerése (öröm, bánat, fáradtság, fájdalom), egyeztetése képpel, megnevezése. ■ Időjárási jelenségek felismerése, egyeztetése, egyeztetése képpel, megnevezése. ■ Évszakok felismerése, megnevezése, megfelelő kép, szókép kiválasztása, kézzel vagy szemmel mutatással. ■ Időjárási jelenségek felismerése, megnevezése, megfelelő kép, szókép kiválasztása, kézzel vagy szemmel mutatással. ■ Rossz idő esetén nap kisütését imitáló mozdulattal „<i>Ki szeretné, hogy kisüssön a nap?</i>” kérdésre jelentkezés, válasz várása. ■ Közelgő ünnepek, amelyre készül a csoport egyeztetése képpel vagy szóképpel, azok kiválasztása, kézzel vagy szemmel mutatással, megnevezése. ■ Ének választás jelentkezéshez kötötten, választás egyéni képességekhez igazított számú képek közül kézzel vagy szemmel mutatással, megnevezése. ■ Önértékelés fejlesztése: „<i>Ki dolgozott ügyesen?</i>”, „<i>Ki érdemel pecsétet?</i>” válaszra jelentkezés, válasz várása. Pecsét választás megnevezéssel, kézzel vagy szemmel mutatással.
Szűkebb és tágabb környezet	Szűkebb és tágabb környezet, szereplőinek, tárgyainak, jelenségeivel és azok tulajdonságaival kapcsolatos szenzoros és motoros tapasztalatszerzés folyamán a tapasztaltak összekötése fogalmakkal, azok megnevezésével, fogalmakat megjelenítő képekkel, tárgyakkal, gesztusokkal, testjelekkel való egyeztetésével.
Ábrázolás – alakítás	■ Ábrázolás – alakítás foglalkozás különböző anyagaival, eszközeivel és azok tulajdonságaival vagy technikáival kapcsolatos szenzoros és motoros tapasztalatszerzés során a tapasztaltak összekötése fogalmakkal, azok megnevezésével, a fogalmakat megjelenítő képekkel, tárgyakkal, gesztusokkal, testjelekkel való egyeztetéssel. ■ Önkifejezés, önálló döntés hozatal érdekében: → Választás biztosítása az alkotás során lehetséges színek, minták, formák, különböző eszközök és technikák közül. → Alkotás folytatására, befejezésére, újabb alkotás elkezdésére lehetőség adás. A vonatkozó kérdésekre adott tanulói megnyilvánulások közlésként való értelmezése, jelentkezéssel, illetve különböző egyéni igen-nem jelzésekkel.
Életvitel	■ Életvitel foglalkozás különböző anyagaival, eszközeivel és azok tulajdonságaival vagy tevékenységeivel kapcsolatos szenzoros és motoros tapasztalatszerzés során a tapasztaltak összekötése fogalmakkal, azok megnevezésével, a fogalmakat megjelenítő képekkel, tárgyakkal, gesztusokkal, testjelekkel való egyeztetéssel.

Foglalkozás	Feladatok
	■ Önkifejezés, önálló döntés hozatal érdekében: ➔ Tevékenységek közüli választás, egyes munkafolyamatokra való jelentkezés. ➔ Tevékenység folytatására és befejezésére lehetőségadás. A vonatkozó kérdésekre adott tanulói megnyilvánulások közlésként való értelmezése, jelentkezéssel, illetve különböző egyéni igen-nem jelzésekkel.
Játék – szabadidő – kommunikáció	■ Játékok, játéktevékenységek választása megnevezéssel, illetve hozzákötött tárgy, kép, gesztus és testjelek használatával. ■ Mondókák, énekek, körjátékok választása megnevezéssel, illetve hozzákötött tárgy, kép, gesztus és testjelek használatával. ■ Mese, diafilm választása megnevezéssel, illetve hozzákötött tárgy, kép, gesztus és testjelek használatával. ■ Körjátékok, szerepjátékoknál jelentkezés szerepekre. ■ Kapcsolóhasználat kialakítása, kapcsolóval működő interaktív játékok. ■ Kapcsolóval vagy speciális egérrel, egérkiváltóval és számítógépes játékok használata. ■ Érintőképernyőn, tableten, interaktív táblán játékok használata. ■ Játéktevékenység választására, folytatására és befejezésére lehetőségadás, erre vonatkozó kérdésekre adott tanulói megnyilvánulásainak közlésként való értelmezésével, jelentkezéssel, illetve különböző egyéni igen-nem jelzésekkel.
Mozgásnevelés	■ Mozgásnevelés feladatainak megértésének segítése kép, tárgy, gesztus és testjelekkel. ■ Jutalomként kedvelt tevékenység választásnak biztosítása. ■ Mozgásos mondókákkal és énekekkel hangadásra ösztönzés. ■ Akadálypályánál „Ki lesz az első?”, „Ki lesz a következő?”, „Ki nem volt még köszöntve?” kérdésekre jelentkezés. ■ Mozgásnevelés tevékenységeknél (csak a kötelezőn túli) választására, folytatására és befejezésére lehetőségadás, erre vonatkozó kérdésekre adott tanulói megnyilvánulásainak közlésként való értelmezésével, jelentkezéssel, illetve különböző egyéni igen-nem jelzésekkel.
Étkezés terápia – Személyi higiénia	■ Testi szükségletek jelzése (wc-re kell menni, szomjas, éhes stb) szóval, kép, tárgy, gesztus és testjelekkel, kommunikátorral. ■ Testi állapotok kifejezése (fájdalom, fázom, melegem van stb.) szóval, kép, tárgy, gesztus és testjelekkel, kommunikátorral. ■ Mosdó használatánál „kész” jelzése, illetve erre a kérdésre adekvát igen-nem válaszadás szóval, kép, tárgy, gesztus és testjelekkel, kommunikátorral. ■ Étel tulajdonságainak megnevezése (íz, hőmérséklet, állag). ■ Étkezésnél „kérek még” és „elég volt” jelzésére lehetőségadás, konvencionális gesztusokkal pl. tányér eltolása, kép, gesztus és testjelekkel.

4. Érzelmi élet, szociális nevelés fejlesztése

Célok

- Pozitív és reális énkép kialakulása a tanulók értelmi szintjének megfelelően.
- Érzelmek felismerése, tudatos megélése.
- Tolerancia kialakulása másokkal szemben.
- Vágyaik késleltetése, a várakozás és türelem képességének kialakulása.
- Saját döntések meghozatala. Választás lehetőségének kihasználása.
- A változások elfogadása, nyitott személyiség kialakulása.
- Az abúzus felismerése, az egymáshoz közeledés határainak felismerése, betartása.
- Közös élmények megélése a csoporttársakkal, pedagógusokkal, szülőkkel.

Feladatok

- Foglalkozások során, az egyes feladatok után a tanuló értékelése: a kitűzött célokat mennyire tudta megvalósítani.
- A tanulói közösségben egymás értékelése, irányított kérdések alapján.
- Együttérzés kialakítása, ehhez helyzetek megteremtése, és adott helyzetek „kihasználása”, mások hangulatának felismerése, és reagálás.
- Énkép kialakítása.
- A tanulók jelzéseinek felismerése, és megfelelő reagálás. Frustrációs helyzetek elkerülése.
- Az önkifejezés módjainak megismertetése.
- A foglalkozások során, az ügyeleti időben kiegyensúlyozott légkör megteremtése.
- Új helyzetek felvázolása, előkészítése, alkalmazkodás elősegítése.
- Ösztönzés, bátorítás a véleménynyilvánításra, kommunikációs készségre, választásra.
- Kommunikációs eszközök használata, a tanulók értelmi képességeihez igazodva.
- A tanulók élményekhez juttatása. Az együttműködési készség fejlesztése.
- Különböző korosztályokhoz viszonyulás tanítása (közösségi magatartás), helyes viselkedési formák elsajátítása.
- Szabad választási helyzetek megteremtése: melyik hangszer, melyik játék.
- Következetes nevelés: a már elsajátított ismeretek elmélyítése, és alkalmazásának elvárása.

- Csoportos foglalkozások keretein belül a közösséghez való tartozás élményének nyújtása: zenélés, együtt ünneplés, közös játék, csapatversenyek, páros feladatok.
- A csoportfoglalkozások mellett fontosak az egyéni foglalkozások, kétszemélyes helyzetek megteremtése is, valamint az egyéni, osztatlan figyelem biztosítása.

Módszerek

- Tanórán történő feldolgozás.
- A tanultak alkalmazása különböző helyzetekben.
- Egyéni segítségnyújtás.
- Játékos feladatvégzés.
- Cselekedtetés. Gyakoroltatás.
- Beszélgetés, magyarázat.
- Az örömteli események, és fontosabb programok megjelenítése az iskolai monitoron.

Az érzelmi és szociális nevelés tartalmainak megjelenése az egyes foglalkozásokon

Foglalkozás	Feladatok
Reggeli kör	- Egymás köszöntése. - Közös imádság elmondása. - Közös éneklés, zenélés. - Napiterv, hetiterv áttekintése. - Köszönési formák megismerése és alkalmazása (Hogyan köszönünk felnőtteknek, és hogyan a társaknak.) - Egymás válaszainak kivárása. - Érzelmek kifejezése, és megfigyelése: ki, milyen hangulatban van ma. - Beszámoló a különböző élményekről. Minden hétfőn a szülők az üzenő füzetbe leírják a hétfői történeteket, a tanulókkal az események megbeszélése kommunikátorok segítségével. - Az események kommunikátorra történő rámondásával. - Az események felolvasása és kétüzenetes (igen-nem) kommunikátorral történő beszélgetés. - A tanulókkal közösen a napi foglalkozások, heti események átbeszélése.
Szűkebb és tágabb környezet	- Lazább és szorosabb kapcsolatok megismertetése. - Ünnepekre, eseményekre történő felkészülés. - Névnapok, születésnapok megünneplése. - Kapcsolati viszonyok megismerése: - családtag, - barát, - idegen, - osztálytárs. - Iskolai programokon, ünnepségeken való részvétel (szereplőként, nézőként). - Iskolán kívüli programok szervezése: - kirándulás, - séta, - ünnepségek, - tapasztalatszerzés az ismeretek, tanultak elmélyítéséhez (pl: piacon a tanult zöldségek megtekintése, péksütemény vásárlása). - Közös programok szervezése: - szülőkkel, - csoporttársakkal, - iskolatársakkal.

Foglalkozás	Feladatok	
		■ A csoporttársakkal, csoportban dolgozókkal együtt ünneplés. ■ Iskolai monitoron ünnepeltek kivetítése, köszöntése.
Ábrázolás – alakítás	■ Egyéni és közös alkotások készítése	■ Az alkotás, mint örömforrás megélése. ■ Kreativitás kibontakoztatásának biztosítása. Egyéni megvalósítási módoknak lehetőség biztosítása. ■ Mások képességeinek megismerése. ■ A tanulók élményhez juttatása. ■ Tapasztalatszerzés az alkotáson keresztül. ■ Önmaguk motiválása: cselekvés (alkotni) - produktum (elkészült alkotás) – élmény (siker-élmény - vágy az újabb cselekvésre).
Életvitel	■ Közös sütés-főzés. ■ Kertészkedés, környezetünk szépítése. ■ Házimunka elvégzése, feladatok szétosztása.	■ A sütés és főzés, a kertészkedés és ültetés tevékenységeken keresztül a közös munka, az összedolgozás közösségformáló hatásának megtapasztalása. ■ A közös alkotás, mint örömforrás. ■ A munkafázisok elosztása, a munkafázisok közötti választási lehetőségek biztosításával az önálló döntés megtapasztalása. ■ A munka, mint tevékenység jelentőségének megélése az eredményeken, produktumokon (sütemény, növény kihajtása) keresztül.
Játék – szabadidő – kommunikáció	■ Közös játék. ■ Külső programokon részvétel.	■ A közös játék örömeinek megtapasztalása: társas-, szerepjáték, bábozás. ■ Közös éneklés, zenélés. ■ Kórjátékok során az összefogásnak, együttes tevékenység megtapasztalása. ■ Önismeret fejlesztése, énkép kialakítása. ■ A türelem, várakozásképségének elsajátítása. ■ Egyszerűbb játékszabályok megtanulása. ■ Népszokások, hagyományok felelevenítése.
Mozgásnevelés	■ Egyéni mozgásfejlesztés. ■ Csoportos foglalkozás. (akadályverseny, sorverseny, páros feladatok)	■ Önmaguk határainak megismerése. Pozitív önismeret. ■ Mások intim helyzetének tiszteletben tartása - pl. egyéni masszírozás. (Nem biztosítható külön helyiség, akkor paraván alkalmazás, fejek elfordítása.)

Foglalkozás	Feladatok	
		■ Páros játékok, sorversenyek során az összefogásnak, együttes tevékenység megtapasztalása. ■ Egyszerűbb szabályok megtanulása. ■ Küzdés, kitartás érzésének megtapasztalása. ■ Másokért szurkolás, mások örömeinek átélése.
Étkezés terápia – Személyi higiénia	■ Közös étkezés ■ Hetesi feladatok ellátása ■ Tisztálkodási feladatok (arc-, kéz-, fogmosás) ■ Rendrakás	■ A különböző gondozási feladatokban együttműködés, a gondozási feladatok türelemmel viselése. A kellemetlen helyzetek, érzések jelzése. ■ Öltözködésnél, vetkőzésnél, gondozási feladatok ellátásánál mások, társaik privát szférájának tiszteletben tartása. ■ Étkezés során a helyes és esztétikus étkezés elsajátítása. ■ Az étkezés alatt másokra figyelés: → a merőkanállal ki szed most, mikor következem én, → megvárni, amíg mindenki befejezi a levest, utána jön a főfogás, → közös imádság az étkezés előtt, és után. ■ A hetesi feladatok, munkafázisok megtanulása, alkalmazása. ■ A szükségletek jelzése a környezet számára: egységes, de akár saját kialakított jelzésrendszerrel. ■ A szükségletek kielégítésének késleltetése, a frusztráció elkerülése, a várakozás tanulása. ■ A társakhoz való alkalmazkodás tanulása.

5. Komplex fejlesztés a foglalkozások keretében

Általános javaslatok a foglalkozások tervezéséhez, megvalósításához:

- A csoportok összeállításánál a tanulók fizikai állapotát és értelmi képességeiket vegyük figyelembe, ne feltétlenül korcsoport szerint történjen a csoportosítás.
- Az órarend összeállításánál a törvényi kereteket és a szakértői bizottság szakvéleményében előírt fejlesztési területeket vegyük figyelembe.
- A különböző csoportok órarendjében emiatt eltérés lehet.
- Figyeljünk a szakértői bizottság által meghatározott tanulónak biztosítandó foglalkozások számára.
- Az órarendek tartalmazzanak kötelező és választható tanórákat egyaránt.
- Minden tanulónak legyen biztosítva a törvényben előírt minimum heti öt testnevelés óra. Mozgássérült tanulónál ez különös fontossággal bír, amely a humán erőforrástól függően egyéni, vagy csoportos foglalkozás is lehet. Ezeket az órákat szakirányú képesítéssel rendelkező szakember tartsa, állítsa össze.

5.1. Reggeli kör

Célok, feladatok:

- Ráhangolódás a napra, a foglalkozásokra.
- Figyelemfelkeltés.
- Önkifejezés, felszabadultság biztosítása. Saját vélemény kifejezése, kifejtése.
- A kommunikáció, és különböző eszközeinek használata.
- Csoporthoz tartozás megélése, egymásra figyélés gyakorlása.
- Társadalmi szabályok megismerése, és alkalmazása.
- A zene, éneklés, mint élmény megélése.
- Érzelmek kifejezése.

Módszerek:

- bemutatás
- magyarázat
- ismétlés, gyakorlás
- beszélgetés

Általános javaslatok:

- A reggeli kör során a választásos kérdések alkalmazása.
- A tanulók saját maguk hozhatnak döntéseket a feltett kérdésekre, választhatnak a felkínált lehetőségek közül.
- Kommunikációnk a tanulók felé rövid, tömör kérdésekből, mondatokból álljon.
- A foglalkozáshoz célszerű körbe ültetni a tanulókat, ezekhez a feladatokhoz nincs szükség asztalra.
- Amelyik tanulót csak lehet ültessük le, de ha van olyan tanuló, akinek a megfelelő pozíció a fekvő helyzet, akkor hozzá alkalmazkodva rendezzük el a terembe a kör alakzatot.
- A foglalkozás hangulata mindig egy lazább, beszélgetős stílusú legyen, amely remek lehetőség a nap kezdéséhez.
- Ha látjuk még valamelyik tanulón, hogy szeretne még valamit elmesélni, adjunk az órán lehetőséget erre.
- A hétfői órák eltérnek a hét többi reggeli körétől, ekkor a kerül sor a hétfői beszámolókra.

A Reggeli körben alkalmazható fejlesztési lehetőségek

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Módszer/Eszköz	Specifikus szempontok
Reggeli kör	érzelmi élet - szociális nevelés mozgásnevelés, beszédfejlesztés, taktilis, akusztikus, vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés	A tanórát köszönéssel kezdjük, melyek a következők lehetnek: ■ A reggeli üdvözléskor pedagógussal, ahol lehetséges egymással is kezet fognak. ■ Egymást megsimogatva ruhadarabok, egymás bőrének érzékelése. ■ Köszönés egymásnak együzenetes, vagy többüzenetes kommunikátor használatával Eszköz: kommunikátor	Köszönéskor a szemkontaktust is vegyük fel a tanulókkal. Erre kérjük meg őket, hogy nézzenek ránk, nézzenek egymásra. Az együzenetes kommunikátorra egy köszönési megoldást tudunk felvenni, a többüzenetes kommunikátorral viszont választhatóvá válik a köszönés stílusa. Több variációt is felmondhatunk, amiből választhat a tanuló: „Jó reggelt kívánok!”, „Szia!”, „Hello!”, „Üdvözllek!”, „Áldás, békesség!” (felekezetnek megfelelő köszöntés)
Fényképek, iskolai jelek, hangulat-jelek kiválasztása	érzelmi élet - szociális nevelés mozgásnevelés beszédfejlesztés taktilis akusztikus, vibratórikus vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés	■ Fényképek kiválasztása: A tanulók kettő, vagy több fényképből válasszák ki a sajátjukat. ■ Labdás feladat alkalmazása: akinek a labdát dobom, az a következő a fotó kiválasztásában. ■ „Tanársegédet” választunk, vagy jelentkezhetnek a feladatra. Ő választ fotót és odaviszi, annak, aki rajta van. ■ Mindenki a sajátját választja ki, de egy tanuló teszi fel a táblára. (síkban tájékozódás tanulása) ■ Kitalálósdi: a pedagógus mond arról a tanulóról külső, belső tulajdonságokat, akinek a fényképe a kezében van. A tanulóknak ki kell találni. Eszköz: filc-, vagy mágnes tábla ■ Iskolai jelek kiválasztása: Ugyanazokkal a mód-szerekkel lehet megvalósítani, mint a fényképek kiválasztása során.	A választható kártyák darabszáma a tanulók képességeitől függ. Adjunk választási lehetőséget is, kérdezzük meg, hogy ki szeretne választani. Sok kártyából történő választáskor, használjunk tálcát, a tálcán maguk „turkálhatnak” a választékból. Nehezíti a fel-adatot, ha egymást elfedik. A táblára felhelyezésnél nevezzük meg az irányokat: „Tedd X fotója mellé, alá.” Egyes tanulók képesek a szóképek felismerésére, a számukra a nevüket leírt formában is készítsük el. Mindig vegyük figyelembe, milyen korosztálynak választunk jeleket. A tanulók maguk válasszanak, de a kínálatot a pedagógus állítja össze. Építsük be: kedvenc együttes, filmzene, filmbeli karakter, kedvelt tevékenység, szabadidő eltöltés, nőies, és férfias tárgyak (ridikül, körömlakk,

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Módszer/Eszköz	Specifikus szempontok
		- A jelekhez válasszunk hozzáillő zenét. A jel kiválasztása után énekeljük el hangszeres kísérettel. - Az interaktív táblára készített feladat: a saját jelét megérintve elindul a kiválasztott zene. Eszköz: interaktív tábla, hangszerek - Hangulat-jelek kiválasztása: Megbeszéljük, ki hogyan érzi aznap magát. - Indíthatjuk dallal, amit hangszerrerel kísérünk. - Válaszolhatnak kommunikátorral, PCS kép kiválasztásával, de saját szavaival is. - A választ a tükörben is meg kell mutatniuk: „Nézz bele a tükörbe és mutass olyan arcot, amilyen hangulatú vagy most!” Eszköz: PCS kártyák, kommunikátorok, tükör (kb. 30X40 cm)	versenyautó, focilabda) A tanulók maguk dönthetnek, arról szeretnék e hangszerrerel kísérni az éneklést, vagy nem. Aki nem kér hangszert, például tapsoljon. Többféle hangszert kínáljunk fel a tanulóknak, akik nem képesek a fogásra válasszanak különböző csuklósörgők közül.
Jelenlévők, hiányzók megbeszélése, áttekintése	érzelmi élet - szociális nevelés, beszédfejlesztés, vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés	- Kinek a fotója nem került fel a táblára. - Megszámolni a jelenlevőket. - Névsorolvasás.	A jelenlévők áttekintése után következtetés levonása: X Y hiányzik.
Az időjárás megfigyelése, megbeszélése	érzelmi élet - szociális nevelés, beszédfejlesztés, vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés	- Nyissuk ki az ablakot és figyeltessük meg az időjárást. - Kiemelve hívjuk fel a figyelmet a levegő hőmérsékletére, és erőségére. Milyennek érzed a levegőt, ami beáramlik az ablakon? - Az aznapi csapadéokra is térjen ki a megfigyeltetés, ha van.	A kommunikációs eszközök tartalmazzák: - hideg – meleg (esetleg hűvös) - esős (esik a hó) – szeles – napos – felhős – ködös A gesztusjeleket is használjuk a bemutatásnál. Vigyünk be pumpás, spriccelős flakont, az esőt imitálva, vagy havat egy tálba.

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Módszer/Eszköz	Specifikus szempontok
		Eszköz: kommunikátorok, kommunikációs füzet, pumpás flakon, hajszárító.	A szél erősségét és hőmérsékletét hajszárító segítségével mutathatjuk be.
Évszak megbeszélése	mozgásnevelés, beszédfejlesztés, taktilis akusztikus, vibratórikus vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés	Jellemzők kiemelése: ■ virágzó, rügyező ág, fenyőág megtapintása ■ termések megtapintás: alma, szilva, búzaszál, dió, toboz ■ száraz falevelek ■ hógolyó ■ hőmérséklet ■ öltözködés	Egyes csoportokban a hónapokra is ki lehet térni. Milyen esemény jellemzi az adott hónapot (farsang, anyák napja)?
Naptárban való elhelyezkedés	beszédfejlesztés, taktilis akusztikus, vibratórikus vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés	■ Milyen nap van ma? → Hétköznap, amikor iskolában vagyunk. ■ Mi jellemző a mai napra? ■ Milyen nap következik? ■ Mondókák elmondása.	Nehezen érthető elvont fogalom. Mindig kössük olyan eseményhez, foglalkozáshoz, ami csak arra a napra jellemző.
Beszámolók meghallgatása	beszédfejlesztés, taktilis akusztikus, vibratórikus vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés	■ Hétfőn a tanulók hétfégi elfoglaltságairól beszélgetés. ■ A hét többi napján a tanulókkal beszélgetés: Mit szeretnének elmesélni a reggelről, a előző nap otthoni eseményeiről?	A szülők írják le, hogyan töltötték a hétvégét. A szöveget rámondhatjuk kommunikátorra, amit a tanuló megnyomva mond el, vagy olvassuk fel és kérdezzünk vissza a történetekre, amire igen-nem kommunikátorral tudnak felelni a tanulók. Kérjük meg a szülőket a rendhagyó eseményeket is jelezzék.
Zene, ének, hangszerhasználat	mozgásnevelés, beszédfejlesztés, taktilis akusztikus, vibratórikus vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés	■ A hangulatra rákérdezést kísérhetjük énekléssel, zenével. ■ Az évszaknak, aktuális eseménynek (farsang, karácsony) megfelelő dalok éneklése.	Választás lehetőségének biztosítása: a tanulókat kérdezzük meg ki szeretné hangszerrel kísérni az éneket, vagy inkább a tapsolást, comb ütögetését választják. A fogni nem tudó tanulóknál használjunk csuklóra, bokára rögzíthető csörgőt, ütögethető hangszert.

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Módszer/Eszköz	Specifikus szempontok
A következő aktuális eseményről beszélgetés	előkészítés	A tematikus tervek és a tanév rendje alapján az aktuális program, esemény felelevenítése, előkészítése.	Az alkalmakra készülés elsősorban a szűkebb és tágabb környezet, valamint az ábrázolás – alakítás órákon történik, a reggeli körön megemlítjük az eseményt és zenéléssel kötjük össze. Pl: március 15-i dalok éneklése.
Napirend megbeszélése	előkészítés	■ A napi foglalkozások felsorolása, és megbeszélése, majd a PCS képének a táblára sorrendben felhelyezése. ■ A napi foglalkozásokon belül milyen tevékenységek fognak történni. (Ábrázolás órán tavaszra készülve virág festése) Eszközök: tantárgyak PCS képei	A tanulók többségének a napi események, tevékenységeknek a megbeszélése nagyon fontos. Biztonságot jelent számukra az a tudat, hogy mire számíthatnak a nap folyamán.
Értékelés alapelvei	Az aktivitást, együttműködést, bátorságot értékeljük, dicsérettel. Az óra végén lehet jutalmazni. A jutalmak közül is választhat: pecsét vagy matrica. Az idősebbeknél az elismerést kézfogással, füzetbe történő bejegyzésekkel erősíthetjük meg.		

5.2. Életvitel

Célok, feladatok:

- A munka konkrét megismerése.
- Az alkotás örömének megélése.
- Önkifejezés, felszabadultság biztosítása.
- A gondoskodás pozitív érzésének megtapasztalása.
- Környezetünk ápolása.
- Átváltozás megtapasztalása.
- A közösség, a közös munka megélése.

Módszerek:

- bemutatás
- ismétlés, gyakorlás,
- beszélgetés,
- tevékenykedtetés,
- szemléltetés,
- nyomonkövetés,
- bazális stimuláció

Általános javaslatok:

- Rövid, tömör utasításokat adjunk.
- A foglalkozáshoz célszerű körbe ültetni a tanulókat az asztal köré.
- Amelyik tanulót csak lehet ültessük le, ha van olyan tanuló, akinek a megfelelő pozíció a fekvő helyzet, akkor úgy rendezzük be a termet, hogy mindenki lássa a különböző munkafázisokat.
- A foglalkozás hangulata itt is megengedi a lazább stílust.
- **Fontos** a tanulók ételallergiáinak ismerete.

Az Életvitel foglalkozás keretében alkalmazható fejlesztési lehetőségek

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Módszer/Eszköz	Specifikus szempontok
Az óra anyagának bemutatása	figyelem, emlékezet fejlesztés, taktilis akusztikus vizuális érzékelés	■ Sütés-főzés: mutassuk be a tanulóknak fotó segítségével, hogy milyen sütemény készítése a feladat. Még jobb, ha lehetőségünk van rá már egy kész darabbal szemléltetni a feladatot. ■ Házimunka: PCS kép segítségével mutassuk be mi a feladat, és a helyszínt is mutassuk meg. ■ Kertészkedés: Fotó, és PCS kép segítségével mutassuk be mi a feladat, ültetés során mi lesz a „végtermék”, valamint a helyszínt is mutassuk meg. Eszköz: fotó, PCS kép, kész termék	Sokszor előző nap a családnak megsütött sütemény lehet a bemutató darab.
Az étel, a sütemény hozzávalóinak, kertészkedés alapanyagainak megismertetése	mozgásnevelés, beszédfejlesztés, vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés taktilis, finommanipuláció	■ Sütés-főzés: → A hozzávalók összegyűjtése, és bemutatása. → Az összetevők fotóinak egyeztetése a termékekkel. → Az összetevők fotóinak felhelyezése a táblára összeállítási sorrendben. ■ Kertészkedés: az elültetendő magvak, hagymák, palánták megmutatása, a virágföld megismer-tetése tapintással, szaglással. Fotóval történő egyeztetése. Eszköz: PCS kártyák, tábla, fotók, hozzávalók	Mutassuk meg a csomagolást, a külső megjelenést, majd magát az alapanyagot (zacskó liszt, és maga a lisztpor). Értelmi képességhez igazodva a könnyebb fotókat felválthatja az összetevők PCS képe. Kertészkedés során figyeltessük meg a talaj, föld hőmérsékletét, állagát.
Egy alapanyag - több feldolgozás	vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés taktilis, finommanipuláció akusztikus,	■ Az óra anyaga nemcsak sütés-főzés lehet, hanem mutassuk be, például egy gyümölcsből mi minden készíthető: eper - lekvár, szörp, krém, turmix, zselé, fagylalt, stb.	Összefoglaló óra keretében érdemes feldolgozni.

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Módszer/Eszköz	Specifikus szempontok
A konyhai eszközök, szerszámok és használatuk megismertetése	beszédfejlesztés vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés taktilis, finommanipuláció akusztikus,	A tevékenységekhez szükséges eszközök, és funkciójuk bemutatása.	
Halmazállapot, íz megfigyeltetése	beszédfejlesztés vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés taktilis akusztikus, ízlelés, szaglás fejlesztése	■ A sütemények, ételek összeállítása: kérdezzük meg, ki melyik alapanyagot választja, majd az a tanuló adja a többi hozzávalóhoz. ■ Az alapanyagokat mindenkinek mutassuk be: → megnézni, → szagolni, → érinteni → kóstolni, amit lehet. Eszköz: alapanyagok, PCS képek	Megfigyelés után kérdezzünk rá a véleményükre, válasszák ki a PCS képek segítségével: ízlik, nem ízlik; milyen ízű: édes, sós, savanyú.
A különböző munkafázisok bemutatása, elsajátítása	érzelmi élet - szociális, munkára nevelés mozgásnevelés beszédfejlesztés vizuális figyelem, emlékezet fejlesztés taktilis, finommanipuláció	■ Sütés-főzés: az egymást követő tevékenységek bemutatása. A tanulók választhatnak, melyik munkafázist szeretnék elvégezni. Ha nincs önként jelentkező, akkor jelölhet ki a pedagógus (a mosogatás a tanulók körében sem népszerű). Az elvállalt feladat PCS képét kapja meg a tanuló. ■ Az elkészítést követi a rendrakás, tálalás. ■ Kertészkedés: Az egymást követő munkafolyamatok bemutatása, szemléltetése. ■ A tanulók facilitálása a műveletek során. ■ Ültetés során nyomonkövetés. Eszköz: konyhai eszközök, szerszámok, PCS képek	Az ételek elkészülte után következik az elfogyasztása.

Játékos feladatok alapanyagokkal	taktilis-haptikus megfigyelés figyelem, emlékezet ízlelés, szaglás	■ Nyelvmozgás fejlesztése, orális stimuláció: Az ajkakát és környékét bekenjük lekvárral, tejföllel és le kell nyalnia. ■ Kitalálós játék: Egy anyagot megkóstoltatni a tanulóval, akinek be van kötve a szeme, és ki kell találnia mi volt az. ■ Kakukktojás keresés: A nem odaillő élelmiszert meg kell keresni a sorban (alma - alma - körte - alma). ■ Maszatozás: Az asztalra különböző anyagokat szórunk, kenünk, és a tanulók tenyerükkel maszatozhatják szét, esetleg szájukra is kenhetik. (liszt, rizs, kukoricapehely, lekvár, méz, stb) ■ Tapintós játék: A tanuló szemét bekötjük, majd a tenyerével élelmiszereket érint meg. Ezután ki kell találnia, választania az asztalon lévő dolgok közül, melyiket érezte a kezével. (liszt, alma, stb)	■ A nyelvmozgás fejlesztését érdemes tükör előtt végezni. ■ A kitalálós játék esetében a nagyon ügyes tanulóknál ne tegyünk ki semmit. Könnyíthetjük, hogy két dolgot kiteszünk az asztalra, és mutassa meg melyiknek érezte az ízét. Nehezíthető, ha nem kettőt, hanem fokozatosan egyre több dologból kell választani. ■ Kakukktojás játéknál ha nagyon ügyes a csoport érdemes nehezíteni: három vagy több élelmiszerből kell kiválasztani melyik a nem odaillő valamilyen tulajdonság alapján (szín, forma, íz, stb). ■ Érdemes előre tájékozódni milyen élelmiszert nem szeret esetleg a tanuló. Értelmi képességtől függően kettő, vagy több élelmiszerből kell kiválasztani az érzett dolgot. Az ügyesebbeknek fotót is mutathatunk az élelmiszerekről, nem pedig magát az adott alapanyagot.
Értékelés alapelvei	Az óra elején minden egyes tanulóknak mondjuk el mit várunk tőle az óra folyamán, majd az óra végén értékeljük, hogy sikerült-e a kitűzött célt megvalósítani. Ez kiterjedhet aktivitásra, figyelemre, viselkedésre, egy munkafázisra. Az aktivitást, együttműködést, bátorságot minden tanulóknál értékeljük. Az óra végén lehet jutalmazni. A jutalmak közül is választhat: pecsét vagy matrica. Az idősebbeknél az elismerést kézfogással, füzetbe történő bejegyzésekkel erősíthetjük meg. Helyi gyakorlat: minden életvitel órán egy-egy tanulót, aki a legjobban dolgozott egy michelin csillaggal díjazunk, amit egy hétig ő viselhet.		

5.3. Játék – szabadidő – kommunikáció

Célok, feladatok

- Jóhangulat megteremtése.
- Figyelemfelkeltés, motiválás.
- Önkifejezés, felszabadultság, szórakozás biztosítása.
- A kommunikáció, és különböző eszközeinek használata.
- Ügyesség, manipuláció fejlesztése.
- Csoporthoz tartozás megélése, egymásra figyelés gyakorlása.
- A játék, mint élmény megélése.
- Önálló játéktevékenységre történő vágy kialakítása.
- Szabadidő eltöltés lehetőségeinek megismertetése.
- Szocializáció, társas együttlétek megismertetése.
- Játék, mint szórakozási lehetőség megismertetése.
- Játékeszközök használatának megismertetése.
- Alkalmazkodás kialakítása.
- A tanuló örömhöz juttatása.
- Érzelmek felvállalása.
- Érzékelés-észlelés fejlesztése.
- Figyelem, emlékezet fejlesztése.
- Képzelet, gondolkodás fejlesztése.
- Utánzás, kreativitás fejlesztése.

Módszerek

- bemutatás,
- ismétlés, gyakorlás,
- irányítás,
- beszélgetés,
- tevékenykedtetés,
- szemléltetés,
- nyomkövetés,
- bazális stimuláció,
- alternatív és augmentatív kommunikáció

Általános javaslatok

- A játéktevékenység szabadabb, vidámabb légkör megteremtésére ad lehetőséget.
- A kommunikáció ne csak irányított legyen, adjunk teret a foglalkozás keretében az önkifejezésnek.
- Az egyéni képességekhez igazodva segítsük a tanulókat a különböző játéksituációkban.
- A kiválasztott óra anyaga igazodjon a többi tantárgy tematikájához. Az órákon elsajátított ismeretek elmélyítését segítse.

Játéktípusok

- Építő-, konstruktív játékok.
- Mondókázás, éneklés, zenélés.
- Számítógépes, szenzoros játékok.
- Mozgásos, sportjátékok.
- Szabadtéri játékok.
- Szabályjátékok.
- Szerepjáték.
- Bábozás.
- Film-, diavetítés.

Értékelés alapelvei

Az aktivitást, együttműködést, bátorságot értékeljük, dicsérettel. Az óra végén lehet jutalmazni. A jutalmak közül is választhat: pecsét vagy matrica, Az idősebbeknél az elismerést kézfogással, a csoport tagjaival együtt megtapsolással, füzetbe történő bejegyzésekkel erősíthetjük meg.

5.4. Szűkebb és tágabb környezet

Célok, feladatok:

Tanulók érdeklődésének kialakulása szűkebb és tágabb környezetük szereplői, tárgyai, jelenségei iránt.

Egyénileg eltérő képességeik függvényében a természeti, tárgyi és személyi környezetükről szerzett élményeik megélése, értelmezése, rögzítése.

Módszerek:

- tanulmányi séták, kirándulások
- bemutatás
- valós és valóság-hű szemléltetés
- egyénre szabott segítségnyújtás
- játékos-ságba ágyazott cselekedtetés, tevékenykedés
- gyakorlás
- beszélgetés
- alternatív kommunikációs módszerek
- ellenőrzés, értékelés alkalmazása

Általános javaslatok

- A tanulók egyéni szükségletüknek megfelelő pozícionálása, hogy figyelmüket a foglalkozásra tudják összpontosítani.
- A tanulók elhelyezkedése körben, hogy mindenki lásson mindent, ezzel is kifejezve a közösséghez tartozást.
- Bemutatás és szemmel történő választás esetén: fontos a képek és tárgy-jelek szemmagasságban és 10 cm túli távolságból való mutatása.
- Két dolog közül választást ösztönzi azok ellentétes fel és le mozgatása két kézben, utalva a „válassz” gesztusjelére.
- A tanulói tevékenységek igazodjanak az egyéni képességekhez, aktív, segítő által vezetett aktív, illetve passzív végrehajtással.

Témakörök:

- Állatok:
 - ➔ Állathangok
 - ➔ Állatok jellemzői
 - ➔ Házi és vadállatok megkülönböztetése
- Zöldségek-gyümölcsök (évszaknak megfelelően)
- Család
- Test, testrészek, testséma
- Lakás
 - ➔ Helyiségek
 - ➔ Helyiségek berendezései
- Intézmény és környéke
- Járművek
- Színek és formák
- Térbeli tájékozódás
- Időbeli tájékozódás
- Időjárás
- Évszakok:
 - ➔ Ősz: jellemzői, időjárás, öltözködés
 - ➔ Tél: jellemzői, időjárás, öltözködés
 - ➔ Tavasz: jellemzői, időjárás, öltözködés
 - ➔ Nyár: jellemzői, időjárás, öltözködés
- Ünnepeink:
 - ➔ Advent
 - ➔ Karácsony
 - ➔ Farsang
 - ➔ Március 15.
 - ➔ Húsvét
 - ➔ Anyák napja

A Szűkebb és tágabb környezet foglalkozás keretében alkalmazható fejlesztési lehetőségek

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Módszer/Eszköz	Specifikus szempontok
Tanulmányi séta	komplex érzékelés-észlelés figyelmi, emlékezeti és gondolkodási funkciók	Szűkebb és tágabb környezet valós helyzetben történő megismerése mozgósítva az érzékelés-észlelés, valamint a figyelmi és gondolkodási funkciókat: ■ séta az őszi erdőben, termés, őszi falevél gyűjtés ■ almáskert látogatás, almaszedés ■ adventi vásár ■ piaclátogatás, évszaknak megfelelő zöldség-gyümölcs vásárlása, valós vásárlási szituáció megtapasztaltatása, gyakorlása ■ szánkózás, hógolyózás ■ cukrászda látogatás, valós közösségi szokások megtapasztaltatása, gyakorlása ■ utazás a tömegközlekedés különböző járművein stb.	
Fogalmak kialakítása szenzoros és motoros tapasztalatszerzés útján	komplex érzékelés-észlelés figyelmi, emlékezeti és gondolkodási funkciók	Komplex érzékelés-észlelés útján a szűkebb és tágabb környezet fogalmainak megismerése azok testközelbe hozása. Fontos a tapasztaltak verbális megerősítése, fogalmak megnevezése, egyeztetése képpel. Kapcsolódó énekek és mondókák tovább mélyítik a megismerést és bevésést.	
Játékos cselekedtetés, cselekvéses tapasztalatszerzés	komplex érzékelés-észlelés figyelmi, emlékezeti és gondolkodási funkciók	Különböző népszokások, ünnepekhez kapcsolódó tevékenységek eljátszása: ■ busójárás ■ locsolkodás zászlólengetés, ■ kokárdatűzés, ■ huszárcsákó viselése stb.	

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Módszer/Eszköz	Specifikus szempontok
Értékelés alapelvei	Életkornak megfelelő, azonnali visszacsatolás. Önértékelés fejlesztése: „ <i>Ki dolgozott ügyesen?</i> ”, „ <i>Ki érdemel pecsétet?</i> ” Óravégén értékelés: ■ kézfogás ■ vállveregetés gesztus jele ■ pecsét, matrica választás		

5.5. Ábrázolás – alakítás

Célok, feladatok:

Önkifejezés, kreativitás kibontakozása, fejlődése.

Tapasztalati élmények alapján alkotásvágyuk fejlődése.

A tanulókat körülvevő jelenségek élményeinek, hangulatainak felidézése, képzeletben történő újbóli átélése, elképzelése és kifejezése.

A környezet jelenségeiről szerzett tapasztalatok, és ezek ábrázolás – alakítás eszközeivel történő összekapcsolása, integrálása.

A rendelkezésre álló technikák, alapanyagok, eszközök közüli választás képességének kialakulása.

Az esztétikai fejlesztésen keresztül a szűkebb és tágabb környezet alaposabb megismerése. Különböző technikák megismertetése, gyakorlása ehhez szükséges manipuláció ki-alkítása, fejlesztése.

Módszerek:

- bemutatás, valós és valóság-hű szemléltetés
- egyénre szabott segítségnyújtás
- játékos feladatvégzés
- cselekedtetés, gyakorlás
- beszélgetés
- alternatív kommunikációs módszerek
- ellenőrzés, értékelés alkalmazása

Általános javaslatok

- Tanulók egyéni szükségletüknek megfelelő pozicionálása, hogy figyelmüket a foglalkozásra tudják összpontosítani.
- Tanulók elhelyezkedése körben, hogy mindenki lásson mindent, ezzel is kifejezve a közösséghez tartozást.
- Bemutatás és szemmel történő választás esetén: fontos a képek és tárgyjelek szemmagasságban és 10 cm túli távolságból való mutatása.
- Két dolog közüli választást ösztönzi azok ellentétes fel és le mozgatása két kézben, utalva a „válassz” gesztusjelére.
- Tanulói tevékenységek egyéni képességhez igazodva, aktív, segítő által vezetett aktív, illetve passzív végrehajtása.

Témakörök:

- Festés ujjal, ecsettel, szivaccsal
- Nyomdázás
- Rajzolás, színezés, ragasztás
- Szórás
- Gyurmázás, só-liszt gyurmázás
- Textilfestés
- Decoupage-technika
- Gyertyaöntés
- Papírméretés
- Agyagozás

Az ábrázolás – alakítás foglalkozás keretében alkalmazható fejlesztési lehetőségek

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Módszer/Eszköz	Specifikus szempontok
Szemléltetés	komplex érzékelés-észlelés figyelmi, emlékezeti és gondolkodási funkciók	Ábrázolás – alakítás témájának szemléltetésére lehetőségek: ■ tanulmányi kirándulásokon szerzett tapasztalatok, majd ezek felidézése fényképekkel ■ ábrázolni kívánt dologról szenzoros és motoros tapasztalatszerzés ■ ábrázolni kívánt dolgokhoz kapcsolódó videók, képek, zenék lejátszása, bemutatása, énekekés mondókás társítása ■ mintadarab megfigyelése	Tapasztaltak verbális megerősítése fogalmak kialakítását segíti.
Kéztorna	taktilis-haptikus érzékelés-észlelés, finommotorika	Kéz és ujjak lazítása ábrázolás – alakítás tevékenységeihez: ■ különböző anyagok és termékekkel taktilis-haptikus érzékelés-észlelés fejlesztése ■ kéz és ujjak játékos kimozzgatása énekekkel és mondókákkal kísérvé	
Tevékenységek kis lépésekre bontása	komplex érzékelés-észlelés figyelmi, emlékezeti és gondolkodási funkciók finommotorika	■ használt anyagok és eszközök szenzomotoros megismerése ■ tevékenységek lépéseinek kis lépésekre bontása ■ tevékenységek és technikák egyéni képességekhez és szükségletekhez igazítása: lépések végrehajtása passzívan, vezetett aktívan, majd amennyiben lehetséges egyre kevesebb, éppen csak szükséges fizikai, illetve verbális segítségnyújtás	
Választás	kommunikáció, önkifejezés, önrendelkezés	Választás biztosítása az alkotás során lehetséges színek, minták, formák, különböző eszközök és technikák közül.	

Fejlesztési feladatok	Fejleszthető készség, képesség, kompetencia	Módszer/Eszköz	Specifikus szempontok
Értékelés alapelvei	Életkornak megfelelő, azonnali visszacsatolás. Önértékelés fejlesztése: „ <i>Ki dolgozott ügyesen?</i> ”, „ <i>Ki érdemel pecsétet?</i> ” Óravégén értékelés: ■ kézfogás ■ vállveregetés gesztus jele ■ pecsét, matrica választás		

5.6. Mozgásnevelés

Általános szempontok, amelyekre minden foglalkozáson figyelemmel kell lenni:

- Nagymozgásfejlesztés fejlesztési terület általános szempontjai:
 - ➔ Tanulók egyéni szükségleteinek megfelelő, reflexgátolt, helyes pozíció-
onálása, hogy figyelmüket a foglalkozásra tudják összpontosítani.
 - ➔ Manipulációt és kommunikációt leginkább lehetővé tevő stabil és ella-
zított alaphelyzetek megtalálása, felvétele.
 - ➔ Tanulói nagymozgásos tevékenységek egyéni képességhez igazodva,
aktív, segítő által vezetett aktív, illetve passzív végrehajtása.
- Manipuláció fejlesztési terület általános szempontjai a különböző foglalkozásokon:
Tanulói finommotoros tevékenységek egyéni képességhez igazodva, aktív,
segítő által vezetett aktív, illetve passzív végrehajtása:
 - ➔ Kéz és ujjak ügyesítése: a taktilis-haptikus érzékelés-észlelés fejlesz-
tésén túl, játékos, mondókákkal kísért kéz és ujjtorna, melyek előse-
gítik a kéz izmainak ellazulását, az ábrázolás – alakításhoz és az önki-
szolgáláshoz szükséges kézmozgások kialakulását, ügyesedését.
 - ➔ Szem-kéz, két kéz koordináció fejlesztése.
 - ➔ Célzott nyúlás.
 - ➔ Tárgyak megfogása, megtartása, elengedése.

Célok, feladatok:

- mozgásigény kielégítése
- tanulók képességeihez mért legnagyobb fokú önállóság elérése
- pozitív mozgásélményhez juttatás
- tartásjavítás
- mozgáskoordináció fejlesztés
- egyensúlyfejlesztés
- kóros mozgások javítása
- a mozgáshoz szükséges segédeszközök alkalmazása
- kontraktúrák oldása
- izomlazítás, erősítés, relaxáció

- ízületek mobilizálása
- hely- és helyzetváltoztatás tanulása
- elemi mozgások kialakítása
- helyes pozíciók elérése
- fejkontroll kialakítása
- támaszkodás kialakítása
- ülés, felülés, leülés kialakítása
- reflexgátló helyzetek kialakítása
- ügyesség fejlesztése
- segédeszközök viseléséhez szoktatásműtétek előkészítése, műtét utáni inten-
zív mozgásfejlesztés

Módszerek

- bemutatás
- ismétlés, gyakorlás
- alkalmazás
- aktív, passzív kimoztatás
- masszírozás
- hidroterápia
- aktív torna
- utánzás
- speciális szakterületek módszerei
- motiválás
- mozgásos játékok
- szóbeli irányítás

Általános javaslatok:

- A mozgásnevelés óra szomatopedagógus, konduktor, gyógytornász vezetésé-
vel, közreműködésével történjen.
- A feladatokat, egyéni fejlesztési tervet az ő közreműködésükkel állítsuk össze,
minden egyes tanulóra.
- Az egyes tanulóknál az esetleges tiltott mozgásmintákat ne alkalmazzuk a ta-
nórákon.

A mozgásfejlesztéshez szükséges kompetenciák, szakemberek:

- szomatopedagógus
- konduktor
- gyógytornász
- gyógymasszőr

Értékelés alapelvei

Minden óra elején személyre szabottan cél kitűzése, és közlése a tanulókkal.

A tanóra végén a megadott szempont szerinti értékelés, annak teljesülési formái, szintje.

Életkornak megfelelő értékelés:

- kézfogás,
- kedvelt tevékenység választása (csendes pihenőben ő választhat zenét, filmet...),
- közösen megtapsolni,
- díjak - érmek osztása.

Választási lehetőség felajánlása: mit választ a jutalmak közül (pecsét vagy matrica), melyik jutalmat választja (pecsétek közül melyiket)

Felhasznált irodalom

Benczúr Miklósné – Bernolák Béláné (1991): Felelős vagyok érte. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest

Debrecen Nagytemplomi Református Egyházközség Immanuel Otthona és Fejlesztő Nevelés-Oktatást Végző Iskolája Rehabilitációs Pedagógiai Programja

Márkus Eszter (szerk.) (1996): Halmozottan sérült, súlyosan mozgáskorlátozott gyermekek nevelése, fejlesztése. Szemelvénygyűjtemény. Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Budapest

Schaffer, Franciska (1998): Munka-Szórakozás-Fejlesztés, Konceptió súlyosan-halmozottan akadályozott emberek és segítők életének és munkájának alakításához Ford, szerk: Márkus Eszter) Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, Abai és Társai Nyomdaipari Társulás, Bp.

Pető Ildikó (2012): A szenzoros feldolgozás zavara. Belvedere Meridionale, Szeged

Immánuel
Otthon és
Iskola

www.immanuelotthon.hu

